

TAHIR DIZDARI

HUAZIME ORIENTALIZMASH NË SHQIPET

b a l l a s h ê k a s adv. Në "Disa vëshgime mbi të folmen e Matit" (K. Ulqini, Bulet. i Uni. Sht. Shkencat shoqnore III, 1951, f. 208) me këtë vështrim: "diçka e përcaktueme, as ashtu as kështu: e la fjalën *ballashêkas* nuk e këputi, e preu fjalën pa u kuptue se ç'anë do të mernte. Kohja asht *ballashêkas* = nuk kuptohet a do të kemi kohë të mirë apo shi". Bahri Beci në "Hulumtime gjuhësore në Mat" (Buletini i sipërm II, 1963 — f. 234), në këte fjalë thotë kemi një kompozim: bashkimin e një emni me një ndajfolje, ku përftohet një tjetër ndajfolje.

Në ndryshim me dy vokale(t) dhe me elementin sufiksial adverbial të shqipes *-as*, kishte me paravue turkishten **b u l l a s h i k** (paskajori *bullashmak*): përzimë; përllyem, përdhosë; ngjollë smundje kontagjoze; enë (= *va-sellame*) etj. (Sami 319)**)

b u l l ù t — i m. para 30 vjetësh në Shq. të Mesm.: mastikë, uzo. Në tur. *bullut*, kryesisht do të thotë mjegull, por fig. i dejun, i bamë brryl (= it. *brillo*).

b i b i r ê k Në fjalorin e Gazullit 561: shtang: "njatë qi han bukën e përmbysë kupën ka me e gri Zoti *bibirek*. Ndeja gjithë ditën tue pritë *bibirek*". Nën këte fjalë dhe **b i b r a k** - e adj. lakuriq blec. curak: ndoshta fj. turq. *bi* (pa), *brak* (brakë). Për trajtën *b i b i r ê k*, cfr. tur. **b i b e h r ê** (fjalë persishte e përngjitur me parashtesën *bi-* "pa" me kuptim mohues, (v. *bi* në këtë fjalor), dhe **b e h r ê** "zotsi, njohuni" etj. kështu: i pazoti, i privuem, qitak, në zall" (Sami 828, Alus 67).

b u n x h ù k - u m. Kosovë: ruezë gatarje: it. *chichi di vetro*. **B o n x h ù k** në turk. e vjetër "lvozhgë insekti", e në të tashmen: ruezë ose kokërrza gatarje false ngjyrash të ndryshme që u vehen për smysh kuajve nëpër ullarë ose fmijve ndër kësula. Ka edhe ngjyre të zezë nga këto kokërrza, që gratë i përdorin nëpër rrobe. (Sami 323). Kjo fjalë ka hy dhe në rus. *bunçuk* "korotkoe drevko e privjazannim konskim hvostom kak simbol vlasti — u Kazaçbih atamanov, getmana" — (slovar ruskogo jazika 51).

b u r i - ja f. Veri me disim. vok., por në Jugë **bori** - ja f. 1. Vegël muzikore aerofone prej metali, së eilës kur i fryhet, nxier një za të fortë. Përdoret sidomos n'ushtri; germ. Trompete (Mey), / Kah binë këto **burija?** 2. Vegël parake me lvore pemësh të ndryshme, që përdoret **pothuej**;

* *i*-ja palatale e theksueme e turkishtes *bullashik*; në të folmen e Matit ka gjasë të ketë zbrërthe në diftongun *ei*, kështu ma së pari *bullshik* *bullshêik*, e mandej tue kalue edhe në *-ë-nazale* *bullashêk*. Përsa i përket ndrrimit fonetik *u*:a në silabë të parë (— *bullashik*: *ballashêk*) në ate të folme asht i rëndomtë ky fenomen. Siç kumtonte ma parë B. Beci (v. Bulet. Shk. Shoq. 2 — 1962 — f. 249), *o*-ja e ndodhun para rrokjes së theksueme, në shumicën e rasteve jep *a*: axhak, dallap, jargan, kanak, apanga etj. (kështu ngjet dhe në të folmen e Shkodrës — ana myslimane —, dhe t'Ulqinit: kos: kas; koronë: karonë; boll: ball etj.).

** Edhe për fjalëformimet *f u t*, *s h a m s h a i* (turq. *shemsiyê*); *siç* ja kemi pas thanë me kohë edhe gojarisht në f. 233, 34, të studimit të Becit, sh. vijimin e punimit tonë.

se në të gjitha krahinat e atdheut. 3. Gyp, tub, lëfy: buri sobe (stufe). sqolli. Cfr. *byrik*-u m. gyp i kazanit nga rrjedh rakija (Q.H., Bul. Inst. Shkenc.). Në tur. b o r u dhe b o r i, në vështrimet e sipërme dhe fig. tytë (Sami 311). Simbas Prof. Çabejt, *bori* e kanë Bogdani dhe Arb. e Italisë.

b u r i z a n -i m. dhe *borizan* (tur. *burizan*, vulg. *borazan*, me sufik. pers. — *zan* = temë e prezentit të foljes *zâden*: me i ra, me rrahë një vegël muzikore etj.). 1. Ushtar i caktuem për t'i ra burisë. "Tue i hypë gjogut n'pulla shkruet, — *Burizânen* ka urdhue: — Bje buris e t'dalë ushtria. — (Fishta). "*Burizâni* të madhe piskatë: — Tri taborre të bâhen gati", (në rreth të Pukës). 2. Ke Mey. 54, me kët kuptim ka b u r i x h i. 3. *Burizâne*—ja f. Lumë: vegël muzikore aerofone që punohet me lvore pemësh të ndryshme. 4. *Borazâne*-ja f. kurrizi i thikës, tuni (Fj. Gj. shq. 43). 5. *Borazâne*, toponim në Fushë të Krues.

b u r n u s -i m. Përmbahet në fjalorin e Leotti-it 61: mallotë; it. mantello. Arabisht *burnus* "nji lloj tallagani katërkandësh e tëpër i gjanë që bartin arabët. Nji lloj veshje e sipërme për gratë kur dalin për *teferic* jashta qytetit" (Sami 290). Simbas Lok. 30/365, huazim nga lat. *burnus*, *birras*, gr. βίρρος.

Sekr. burnus; pol. burrus; fr. bournous; portg. albornoz; it. bernusso; rus. burnu_g etj. (Mik., Lok).

b u r u l l u k -u m. 1. Berat: degërmi e bardhë që venë në krye gratë, sidomos në rasa mortesh. Rus. platok. 2. Nji lloj pëlhere e hollë, e bardhë, bartë qëmoti në katundin Paftal (Berat) për të mbulue fytyrën (si *agësllëku* në Shk.), veç syvet, (Vis. Kombit XIII f. 196). "Ti lujë shaminë, ujdís *burulluknë*.— Tre vjet në burg, sa tri ditë mu duknë" (Jugë). 3. Ke Bash. *burulluk*-u m. "napë, faqoll; it. velo del capo". 4. Në Bulet. Inst. Shkenc. (Q.H.) *burulluk*-u m. "shamija me të cilën presin fllokët e dhan drit kur qethet". Në fjalorët turkisht s'gjej gja të përngjashme. Në lidhje me *burullukun* "mbulesë e gjysmës së fytyrës (pika 2), me ramje të nazalit dental, kishte me supozue për një turkishte *burunlluk* "hundëse" (= *burun* "hundë", me sufik. = *llik*), sepse tue pasë qenë mërtisja e fytyrës për të njajtën pjesë që asht mbulue me *agësllëk* në Shk. (v. kët fjalë), del se mbulimi asht ba nga sytë e poshtë, tue përfshi hundën, gojën e faqet. Për të mërtisunit sipër syvet, ka pasë fjalë të veçantë, që në Shk. i thonë *ballicë*. Përsa u përket vështrimeve të përmbajturn në pikat 1 dhe 3, kishe me krahasue nji të përngjitur tur. b ü r ü m l i k. Në tur. *bürüm* do të thotë: palë, gja e palosme; dhe paskajori *bürümek*: me mbështjellë, me mbulue me napë, me pëlhurë (=kokën).

b u r u m l i -ja f. Në Fj. Gj. shq. 52 "vegël argjendarësh, që shërben për të kapur kollaj gjana të imta; piskër, pinzë. "Ke Busetti 57 b u r m ë l i -ja f. it. "madrevite". Cfr. tur. *burumli*: gja që sillet e përdridhet (folja *burmak*, v. *burmë*), dhe *burünlli* "gja me majuc", ose *burmalli*, nga *burma* me sufik. -lli.

Sekr. prsten *burmalija* (Mik.)

b u r x h - i m. Në Shk. e gjëti thuhet për të tregue, me parapamje. motin e stinët: për kët vjet shifen *burxhe* të këqij, do të kena thatsinë. Si duken burxhet, simjet do të kemi sène shumë të mbarë. Fig. me kuptim abstrakt: kanë ndrrue *burxhet*, s'asht ma si përpara, po dalin gjana të reja. Tur. *burç* (ar. burxh), nga lat. burgus simbas Lok. 29/362]. Cfr. dhe gr. βύργος. Mirëpo, simbas Samiut 288, fjalët *bourg* dhe *burg* të gjuhëve

të Perëndimit janë marrë nga ar. burxh. Në turkishtet me kët kuptim; pyrg kështjelle, tabe; astr. shenj i zodjakut, kostelacion (Sami po aty).

burxhàk- u m. 1. Fush'e Korçës: bot. bimë nga familja e Leguminozeve, që e mbjellin në pranverë posaçërisht për ushqimin e lopëve. *Burxhaku* kacavaret e përdridhet njani me tjetrin, asht në përgjasim të grozhlës që binë vetiut grunajevet e gardhiqevet, dhe diferencon me grashinen, tue e pasë kokërrzën pak ma të zezë. Me sonorizim të afrikatës në silabë të dytë nga tur. b u r ç à k, e njajta bimë. (Sami 308). Në Fj. gj. shq. 33, ndoshta me ramje të likuides, kemi b u x h à à k -u m. bot. (*Vicia sativa*) "bimë vjetore e livadheve, e familjes së Papilionacevet, me bishtajë të gjatë; e përdorin dhe e mbjellin për tagji e për hejë të kafshëve e të bagëtisë".

burrnót-i m. Kudo, por në Kosovë me asim. prog. *burrnút*, nga tur. *burún otú* (= *burún* "hundë" dhe *ot* "bar"). Nji hundë *burrnót*. Fig. ky nrxanës asht *burrnút*, shumë i dobët, krunde. (Fj. gj. shq. 52). Nji pisk *burrnót* (Shk.): sasi e vocërr, mikroskopike, pa randësi. "Qi un Shqyp-tarin, morë Prëlë, — Pasha at Sh'Pjetrin e Cetinës — S't'a báj as p'r'i hundë *burrnót*. — (Fishta).

Bul. *burnot* (Mey.); sekr. *burmut*, *burmuxhija*, *burmutica* (Esih 30).

buxhàk -u m., shm. *buxhaqe*: 1. Korçë: qoshe, kand, sop., skutë *Zere buxhakun*: merr vend në mindër, në kandin kryesor të votrës. E kanë këte fjalë Meyer, Weing. — 9 "Winkel", dhe Fj. gj. shq. 53. Pvb. "oxhaku *buxhak* s'bahet" (Shk., Labëri). 1 la vjet s'i gjet sivjet — Lanë *buxhaqet* shkret (Labëri). 2. Lodër fmijsht si top e kalë që luhet në Shk. 3. *Buxhaku*, emën familje. 4. *Anabuxhakthi* adv. Jugë (=skutëza e nanës? sepse tur. *anâ* "nanë" apo me *anë* shqip?) dhomat e kësaj shtëpije janë *anabuxhakthi*, nji këtu, nji atje, damas. Tur. *b u x h à k* "qoshe, kand". Bul. *buxhak*; rum. *buxhak*; pol. *budziaki* (Mik. Mey.); sekr. *buxhak* "ugao, kut" (=skutë), *Buxhak* (zemlja) "Besarabija" *buxhaklija* (Esih 29).

buxhèk -u . Jugë zool. arrç, dosëz, skirficë, bushtërz, këlysh dheu, urithi-burghth (Grilotalpa vulgaris): gjini e kandrave erthoptère; ngjyrë dheu, e fortangtë dhe trashaluqe, me çapojt e parëshëm të shkurtë e të haptë, gërmon dhe banon në galerina nëndhese dhe damton bimët. Përmbahet në fjalorët e Cord. 283 dhe te Fj. gj. shq. 53. Turkisht b ö x h e k "kandërr, insekt", dhe *ekin bõxhegi* (literal. insekt i bimës); kandrri që u tha ma sipër.

buz adv. Gjinok. : akull, fig. shumë të ftoftë. Pus'i ynë e ka ujët *buz*. Jam *buz* nga këmbët. Kam shpinen *buz* të ftohtë, të ngrirë. Tur. b u z, me të njajtat vështrime.

buzùk -u m. asim. regres. në Fj. gj. shq. 53, por në të folmen e Jugut b o z ù k . 1. Ke Meyer "Zimbel; grosse Gitarre mit sechs Draht-saiten". Në Fj. gj. shq. "kitarë e madhe me 6 tela"; qemben (Bus.) it. cembalo. 2. Korçë: vegël muzikore kordofone, në përgjasim të buligarisë me 4 deri 6 tela. Pvb. fukaraja është *bozuku* i zengjinit (kat. Beratit). "Kur të martosh t'ët vëlla, " Me dauille me zurnia. — Me *bozuk* me tambura!" (V. D.) 3. Kashë druni e lahutës; syn. kulte, grrroqe, bludë (R. Sokoli) *). Tur. b o z ù k: nji lloj tamburaje pa perde — pa pjesë të ndame për të vu gishtat kur i bihet.

Rus. *buzuk* "starini muzikalni instrument vrod e mandolini".

*) Në nji valle të Bilishtit: "Sintor, *kokëbuzuk*. — Mblidhe menden se të kump;" Ky kompozit mund të jetë përdor për të tregue përgjasimin e kokës me veglën muzikore ose me adj. turkisht *bozük* "i prishun, i çartun", silkurse në *bashibozük* "kryeçartun".

bybër - i m. Shk. dhe një pjesë e Kosovës; *bibër* Dib.; dhe me epentezë të një *r*-je. *bërbër* Tiranë, Krue (në ma të shumtat e viseve të Jugut *pipër* *), dhe në Elbas. *pypër*). Tur. *bübër*, *bibër*, nga hindishtja thotë Samiu 305 / 1. B. t. (Piper nigrum) bimë tropikale që jep kokërrza të zeza aromatike, të cilat bluhën për t'u përdorur në gjellëtore. Pvb. "mos prish një kazan jahni për pes para *piber*";". (Jugë). 2. Në Dib. thuhet *bibër i zi* për të sipërmin dhe *bibër i kuq* për specin. Edhe në Jugë përgjithësisht përdoret: *pipër i zi* dhe *pipër i kuq*. Në turkishtet: *karà bübër* për të ziun, dhe *arnavut büberi*, për specin e kuq. 3. *Bybercë*-a f. ke Busetti 763 enë e vocërr për byber; it. pepaiuola.

Sekr. biberli, bibernjaçe (Mik.)

byftàn dhe biftàn - i m. Jugë, me ndrrim të spirantit velar me atë labiodental, nga tur. *b ü h t a n* (pers. *bohtan*) Si në turkisht, kallxim i rremë që prek nderin e tjetrit; shpifje, zhgarkim, kalumni, bigoni, kallat (Bus.).

bylbyl - i m. Shkod., një pjesë e madhe e Kosovës dhe e Shq. Mes.; me palatalizim të dy zanoreve *b i l b i l* në Jugë e në Dibër; por në Jugë edhe me disimilim (*l:r*) *b i r b i l* ku dhe *b ë r b i l* nga tur. *b ü l b ü l* pers. *b o l b o l*, i njajti shpend: *Sylvia lusciniæ*: kojgush (Bash.) zog drite, zogël-a (Gaz.M.M.). / Fig. m'a ka zanin si *bylbyl*. Ndrye si *bylbyli* në kafaz. *Bylbyl* e zog hutit (në shakà, për një që piriqohet, Shk.). Ka gjuhën *bilbil*, flet bukur, s'i ngelë gjuha në gojë, s'i pushon goja. Pvb. "Nuk këndon *bilbili* kur i ve galën në kuvli" (Korçë). "Ma mirë sorrë në pullaz se *bylbyl* në kafaz" (Shk.) "E pandehu *bilbil*, po dolli thëllëzë" (Jugë). "Fillove si *birbil* dhe mbarove si gallóf" (Korçë). "*Bilbilin* e futën dhe në kafas, po vatanin e vet pelqeu" (Jugë). "Fëmitë janë *bylbylat* e shpisë" (Shk.) "*O bilbil* ta bëra benë: — Në ta gjeça dot folenë, — (Labëri). Ke Bardhi 51 *bilbil*: "kish (=qysh) do zogëla e *bilbili*, ia bië prendëvera". Arb. e Borgo Erizzo *brbyl*, dhe ke Schirò *virvilzë*-a f. (Mey. 36). 2. Vegël muzikore aerofone me trajtë dhe madhsi të ndryshme. Me i ra, me i fry *bylbylit*; me thirë me *bylbyl* (për atë të metalët që përdorin organet e rendit publik). Pvb. "I ka mëndët majë *bilbilin*" (Jugë). 3. *Bilbil*-i em. i përveç. në shumë vise të Jugut, që shkurtohet në *Bilo*.

Sekr. bulbul, biljbilj (Mik.). e simbas Mey. edhe në bul. e rum.

bylme - ja f. (me ndrrim vokalik në silabë të parë dhe me spostim akcenti) term. ndërtimi: mur shtëpije për ndamje të mbrendëshme të kthinave, me gjysëm tullë (= 12.5 cm.), dhe që përmban gjysmën e trashësisë së murit tek-tullë, 25 cm. Në turkisht *b ö l m è* (deriv. nga *b ö l m è k* "me pjestue, me copëzue; me nda, me prë etj."); zdatk që ndanë pjesët e mbrendëshme të një ndërtese.

bylyg fj. plk., me asim. prog. nga tur. *b ü l l u g*, ar. *b u l u g* "mosha e të burruemit". 1. Shqip. e Mesme: me u ba *bylyg*, i zoti i vehtes, me u ba për burrë; germ. Mannbarkeit: it. pubertà. 2. *Bylyg* e ka dhe Busetti 787: "l'età in cui le leggi permettono il matrimonio; pubertà". Po aty dhe *bylygxi*-je adj. "che è giunto all'età della pubertà, pùbere". Në Shqipni të Mesme thuhet edhe: me hy, me qenë në *bylyg*.

bylyk - u m. shm. *bylyqe*, me asim. nga tur. *b ö l ü k* (deriv. nga rranja *b ö l*, me sufik. — *ü k*, , paskajori *b ö l m e k*, v. ma sipër *bylme*). Me të njajtat vështrime që ka në turkisht: 1. *u s h t*. trupë kambësoriye, kaloriye, artileriye etj. prej 100 deri 250 ushtarësh, të komanduem

*) (fr. gr. *pop*. *pipër*; lat. *piper-eris*.

prej një jyzbashit (kapiteni). / Një *bylyk* nizamë, dy *bylyqe* asqer, një *bylyk* suvari. "Ali Qorrin me çue m'e marrë. — Me ia dhënë dy *bylyk* nizamë, — (nga kanga e Bec Patânit, qark i Shk.). 2. Turmë, grumbull: Vinë një *bylyk* me zonja. — Bëjnë llaf e muhabet" (Përmet). 3. Ndamje, pjestim: ishin nda *bylyk bylyk*, seicili taraf në vehte. 4. Ulqin: një *bylyk* ulli, një pjesë e ullishtes e përbase prej 20 deri 100 rranjë ullijsh. 5. Ke Meyer 58 edhe *bylykçim*. "udhëheqës i një turme, grumbulli njerëzish". 6. *Bylyku*, em. familje në Tiranë e Qafmollë.

Bul., sekr. buljuk; rum. buluc; (Mey.)

bylykbash -i m., shm. *bylykbashllarë* (tur. *bölükbashi* "kreu i një njisije, i një kompanije etj. Oficer me gradën e kapitenit në oxhakun e jenigerëve; kreu i një grumbulli hamajsh. Sami 322 *). 1. Shk. para 50 vjetësh, titull dhe funksion i kryetarit të një krahine, mëkambës i sundimtarit në malsinë e veriut, që emnohej prej Valiut mbi propozimin e Sergjerdës, dhe mvarej në Xhibal-dajre (=zyra e maleve, konsulto kët fjalor për bergjerde e Xhibal). *Bylykbashi* i Rrjollit, Shllakut, Temalit, Kelmendit, Postribës etj. *Bylykbashi* administronte krahinën (juridksionin e bajrakut), tue qenë i adistuem kurdoherë prej krenëve të vendit (bajraktarë, vojvodë e krenë të tjerë), dhe çdo vendim të dhanun, e zbatonte me gjobarë e djelmëni simbas dispozitave të kanunit të Lekës ose të Xhibalit. *Bylykbashllarët* zgjidhjeshin nga shtëpitë e para të qytetit të Shk. që hiqeshin (dhe ashtu konsiderohej!) se u shkante për traditë fisi . . . arti i sundimit. Pvb. "moj e bija e *bylykbashit*, kij metë vedit për mbas tashit" (Shk.). "*Bylykbash* t'vraftë buka. — Kah kujtove se t'u tuta. — Se t'i fola dy fjalë t'buta?" (Pejë). 2. Dibër, heret nen sundimin osman, titull i komandantit të gjindermarisë: "*Bilibash* me kal të bardhë. Udhë e mbarë brë Cen, bre gjalë — Pej hapsanjes kour ke dalë?". 3. Në rapsoditë e Mujit e Halilit, ndeshet si mbiem. a titull: *Bylykbash*-e Muji. Po në kët cikël figuron dhe një personazh tjetër me të njëjtin titull: "He shka tha Maliq *Bylykbashi*: — A merr vesht ti Çete-bash-e Muja, —" (Kosovë). 4. *Bylykbyshi* (=Faik) n'Elbas., dhe në Jugë *Belibashi*, *Bilibashi*, emna familjesh.

sekr. buljubasha "zapovjednik vojnika", buljubashin, buljubashnica (Esih 29). Rum. bulubasha Führer "garde-hauptmann" jetzt: "Zigeunerhauptmann" (Lok.) Me kët zbritje titulli e rangu ka qenë katandisë dhe çeribashi në Shk. (v. ciribash në kët fjalor).

byrazër -i m. dhe *birazër* Jugë. Shq. Mesme; *bilazër* Malsi e Dib-rës; *birazël*, rreth i Krues. Me këta ndryshime vokalike e konsonantike, nga tur. *biradër* "vëlla; mik", dhe kjo nga pers. *beradër* "vëlla". Në shqipet: 1. Vëlla babe e nane; vëllam, vëlla në tënzonë, probatin (me metat, nga serb. pobratim); / Me u zënë *birazera*, me u ba vëllam me një bashkëmoshatar, tue i pi gjakun shoqishoqit. "Kadri Ndrojaku paska thënë: — Si e kërkoja ashtu m'a banë — *Birazera* që paskan qanë" (nga kanga e Ali Qinamit, Krue). "Me u dhënë ndëmen (=ndihmën) grave t'veja — *Birazërat* e kumarija — (nga një vajtim në Mirditë). 2. *Birazeri*, em. familje. 3. *Byrazerë*-a f. Jugë: motër, motërmë, probateshë.

Sekr. burazer (Mey.): Burazeroviq, em. familje në Podgoricë.

byrde -ja f. 1. Shk. rrexë fytyre e zezë, me të cilën gratë mysli-mane mbulojshin fytyrën kur pat fillue me u përdor çarçafi i zi, mbas hyrjetit; syn. peçe; 2. Mbulesë e leshtë, me të cilën mbulojnë vithet e

*) Për këtë fjalë ke Lok. 22/363 : "Kompaniechef, vor. den Tanzimat offizier des tk. heeres, der für die öffentliche Sicherheit verantwortlich war".

kalit të shalës; vithanik, paravithe, bythëzë (Fj. gj. shq. . 54); 3. Ke Meyer 58 *byrdë*-a f. edhe "vêtement en étoffe rayée de deux couleurs"(?). 4. Në turkishtet b u r d è (ar. (b u r d è) "nji lloj sipërveshje, hërkaje e qëmotëshme që barin arabët" (Kamusi osmani II, 240, Sami 288).

byrëk - u m. shm. *byréqe*, Jugë, Shq. Mes.; *birëk* Dibër, Krue; *bu-rëk* Gjinok.; *berek* Tir. (tur. b ö r è k, nga folja *burnak* "me dredhë, me rrotullue" Sami 309) 1. Pvb. "Di dhe nëna të bëjë *byrek*, po ku është *gjalpët*". "Mos i zbulo petët *byrekut*, se i duken lakrat" (Jugë). 2. *Byrek sheqeri*-i m. Skrapar: ambëlsinë si gurabijata e Shk. "brum i zanun me të-lyen të shkrimë, me sasinë e duhun të miellit të grujtë dhe të sheqerit. 3. *Byrek me sheqer* në katunde të Shqip. Mesme që në rreth të Kruesit thonë *pupriç*-i, dhe në Topojan (Kukës) *ndërpec*-i (= ndër petës). 4. *Bashkimi ka b u r a k*-u: nji farë laknori i gatuem me petë e groshë.

Sekr. *burek* "vrsta pite s mesom" (Bakot. 80).

byryllfi - ja f. Shk. e gjeti para 60 vjetësh, me disim. vokalik të trefishtë, me sinkopë në -j-, dhe me desonorizim të dentalit në silabë të katërt, nga tur. b u y u r u l l d ü "u urdhnuë" (vete e tretë e aoristit të fol. refl. *buyurullmak* "me u urdhnuë", me infiksin -ull- në foljen *buyurmak* "me urdhnuë", tema *buyur* "urdhno") 1. Ashtu si në turkisht. urdhën i haptë me shkresë që u lëshohej në dorë t'interesuemeve nga Valiu ose nga ndonjë mëkëmbës i tij. 2. Ke Leotti 59 *bujurdi*-ja f. . urdhën, dekret" *)

Sekr. *bujurudija* "vezirova naredba"; *bujruntija* "zapovjedno pismo"; *burantija* "povijest ili naredha Pashe, Vezira, zemaljskog glavara" (Esih 29, 30); rum. *bujurdiu*, *bujurultiu*, *bujurdi*, *bujurdisi*; pol. *bujurdum* (Mik).

byrynxyk - u m., ambigene, po aty dhe *byrynxyke*-ja f. Jugë; *byrynxyk*-u Tiranë; dhe në Gjakovë me disim. të dyfishtë vokalik *berenxyk*-e adj. 1. Fije e hollë mëndafshi; pëlhurë e hollë e mëndafshit. (Fj. gj. shq. 54) 2. Në Tiranë: fije mëndafshi e dredhun ma hollë se *ani*. Pvb. "dy budallaj këpusin nji litar; nji i mendshëm e nji budallà, s'un këpusin nji fije *byrynxyk*". 3. Në Gjakovë, adj. këmishë *berenxyke*, e mëndafshit, e hollë, që punohet në vend, (në Gjinok. *birinxyk* Cfr. "étouffe légère et transparente de soie" (Kelekian 284); "Leichter, durchsichtiger Seiden — oder Leinenstoff" (Lok. 38/367). Edhe në Jugë si adj. por në rasë fig. "O sevda ku m'u kolise; Me dy sisa *byrynxyke*" (V.D.). 4. Në jugë edhe me alternim r : z në silabë të dytë: "O moj linjë *byzynxyke*. — Më thanë që punon ndryshe; — (B. Sh.). Në turkishte *bürünxyk* dhe *bürünxyk* "fije e fshikzës së mëndafshit; mëndafsh bruto; pëlhurë e punueme nga i tillë mëndafsh"; dhe *bürünxyk* (në këte rasë me nazalin labial -m- në silabë të dytë në vend t'atij dental në krahasim me dy të parat) "gja e dredhun në trajtë lāmshi" (Sami 311). **)

Sekr. *burunxyk* "tanko bijelo svileno platno; koprena" *burunxykli* "od *burunxyka*" (Esih 30); rum. *burumxyk*, *burungiuc*. *barangic*; pol. *burunczuk* (Mik., Lok).

*) Në turkishtet si perfekt *buyurdü* "urdhnoj" i fol. tr. *buyurmak*, ashtu *buyurullu* "u urdhnuë" i refl. *buyurullmak* (si u tha ma sipër), përdoren njësoj e me të njëjtat vështirime. (Sami 335).

**) Lokotsch 30/367, e lidh me tur. b u r ü n "hundë" (?). Kishe me mendue për radik. *bür*, nga ku ft. *bürümek* "me mbështjellë; me rrethekue etj.", dhe fint. *büünmek* (me infiksin -n-) "me u mbulue, me u mērtisë, me u mbështjellë, të cilat ndoshta kanë dhanë respektivisht *bürümahék*, *bürünzhék*, *bürünxyk*, e ndodhta me sufik. diminut. -*xyk*, -*xyk*.

byshki - ja f. 1. Shk. (ana myslimane): vegël prefse për lëkura që përdorin vetëm saraçët. Asht në formë gjysmë rrethi me një dorëz druri përsipër. 2. Te Cord 709 (it. — shqip), përmbahet në trajtën e plotë turke, **biçki** me kuptim "thikë këpucarësh"; Në tur. **biçki** (radik. **biç.** me sufik. **-ki?**) "sharrë e madhe".

Sekr. **biçkija** "cipalarska britva" (Bakotiq 58).

bytevi adv. Shk. me labializim të palatinës në rrokje të parë, por në Dib. vetëm me diftongim idiomatik në zanoren e fundit **bitéví**, nga tur. **bitévi**, në të njëjtin kuptim si në shqip: krejt, shqim, gjithmbarë, unji, tunji, fund e krye, krejtësisht, tungjin (Kosovë), inë e tëm (Prezë); E bleu hambarin me misër, si kje, *bytevi*. Çuen popullin angarije, *bytevi*, pa asnji përjashtim. "T'ap ogiçt me gjith kumonë. — Dy gerushët t'i fali ty. — Dyqind copa *bytevi*" (M. Gj., Vis. e Kombit III).

Sekr. *bitevija*: pa on baca kaplje bitevija (Mik.); "shto god samotvorno, jednostavno" (Esih 28).

bytyn adv. Shk., Jugë, Kosovë, por në Dib. e Kukës tue palatalizue të dyja *y-të*, **bitin**, ku dhe me labializim të nazalit dental fundorë **bitim**, nga tur. **bütün**, me të njëjtin kuptim si në shqip 1. Krejt, të tanë, shqim; mbarë, unji; njajze (Gaz); germ. ganz. / Erdhën si kjenë, *bytyn*. Sahat e qostek, *bytyn* flori: krejt prej ari. Tirana: ishin *bytyn*, të gjithë. Nji pjesë e Kosovës: "qysh po jeni, a jeni *bytyn?*"; nji mënyrë pyetje në të përshndetun: "a jeni shëndoshë që të gjithë". Nusët e Delvinës, — *Bytyn* lule linjës, — (rreth i Përmetit). "Paske strenglat *bitim* filxhana filxhana. — M'ò t'venë mendja, oj lule, se m'je ke nânâ (Kukës). 2. Në nji rapsodi të Mujit, *bytüm*: "Edhe qiella po veton, *Bytum* rruga zjarm po qet. — *Bytüm* bari flak po ndezet. — *Bytum* dushku n'tokë po bje". 3. Ke "Hanko Halla" e A. Asllanit, me apokopë: "Përmbi shala *byt* sadefe — Të punuara në gjergjefe — E përsjellë me dyzet defe" 4 Me vështrimin: tepkë, kokë e këmbë, toidhjo, rrukulli (Dukaj). *Bytyn*. i ati në vend: krejt, and e kand si i ati, i kish këputë kiyet (së gjami).

Sekr. **butun**, **butom**, **butum**, **buzbutum** (me prefik. superlat. të turkishtes *lüs-* T.D.) — Mey.. Esih.

byzëxhëk - u m. dhe **bezëxhëk** 1. Shk., para 50 vjetsh fjalë popullore; e përdorshin ma tepër nxansit e mejtepeve (ana myslimane): copa letrash me ngjyra të ndryshme e të ndritëshme, me piksimë lulësh, të preme e të dhambzueme me gërshanë në gjithfarë trajtash që vesheshin me andje midis fletëve të librave. *Byzëxhëku* kryesisht shërbente si qokë për të tregue vendin se ku kish ngelë mësimi (=dersi, sabahi) në supare e tefterë, por në nji kohë, si mjet zbukurimi e stolije, ishte edhe objekt këmbimesh në mes të nxanësve. Kësaj stolize qokë-mësimi, në Dibër të Madhe i kanë thanë **xhili xhik** (edhe purulinkë); në Tiranë **dyllynxhëk**; në Krue e Prezë **drexhëk**; në Vlonë **durexhëk**; në Pejë **dura xhëk**; në Margallëç **purtexhëk**; në Paramithi **kurtuxhëk**; në Korçë **texhëk**. Të tërhek vëmendjen se të gjitha këta sinonime përfundojnë me dizinencat turkisht — **xhek**, — **xhik**, **xhak**, diku me funksion diminut. e vetzeg., e diku si mbaresë e vetës së tretë të futurit. Për *byzëxhëk* e *bezëxhëkun* e Shk., kishë me krabasue tur. **bezën** "zbukurim, stoli" (folja *bezëmëk* "me ormisë, me zbukurue" — Sami 292), me mbrapshitesën diminut. vezeg. -

xhik në të folmen e Shk. me ramje të nazalit dental në silabë të dytë: *bezenxhëk* dhe *bezenxhik*. Janë për t'u pasë parasysh dhe *bezen çiqegi* "lule stoliqe" ose një *buz çiqegi*, literalisht "lule akulli" (por ke Kelekjan 285 fr. "mésemryantheme"). *Xhilihik* i Dibrës, them se mund të jetë një çoroditje e turkishtes *gielinxhik** "nusëz; lulkuq, lule nuse" (fr. coquelicot, Alus 235). *Dylynxhik* i Tiranës, të jetë thue një tjetër çfisnim i tur. *gielinxhik*? Me këtë, ofr. dhe tur. *d ü l e n g i e ç* "çerdhukul" (Sami 633). *Durexhëk* i Vlonës, *derexhëk* i Krues, me format metafonike të pësueme, ka përkueshmëni të spjegohen me *duraxhak*-un e gjallë të Pejës, për të tregue vendin se ku ka ngelë, ku ka qindrue mësimi. Në turkisht *d u r a x h à k* "do të qëndrojë, do të ngeli", asht vetë e tretë e futurit të foljes *durmak* "me qëndrue, me ngelë, me u ndalë etj". Për *kurtexhëk* të vete mendja për *kurt çiqegi* "lule ujku"; për *kuturxhik* "diametër i vogël"? *Texhëk* i Korçës, të jetë thue me aferezë një *ò t e x h è k* itur. = "do të këndojë ((shpendi"? Paskajori *ò t m e k* "me këndue shpendi — bylbyli, gjeli —, me i frye një vegle muzikore aerofone etj." (Sami 187).

cangadhe - j a f. 1. Dele a dhi që ka mbetur pa qengj a pa keç dhe që mbahet për qumësht; enjë. (Fj. gj. shq. 54). 2. Në një shkrim të Sh. Musaraj (Nandori 5—1960 — f. 129), me likuide velare në rrokje të tretë e *c a n g a l l e*. 3. Në tur. *ç a n g à l l* (me afrikatën palato alveolare në krye të fjalës) "kingj, që tue i pasë ngordhë e ama, përgjijet prej një deleje tjetër. (Sami 504).

ciribash - i m. Shk. e Tir., por në Jugë, tue iu përmbajtë trajtës turke (me afrikatën palato-alveolare në ballë të fjalës dhe me zanoren që e pason), *ç e r i b i s h*, dhe *q e r i b à s h*. 1. Në Shk. e Tir. deri para 45 vjetësh, kryeplak i mëhallës së madhe (sot "Lirija" në Shk.), dmth. i magjypvet. Në Gjinok. *Çeribashi*, em. i një familje. 12. Në tur. *ç e r i b a s h i* (nga *çeri* "ushtar, i armatosun, luftëtar", në të saktën "gjallë, me shpirtë", dhe *bash* "krye"); dhe dikur titull për kryekomandanin e ushtrive ndihmëtare etj. rangë të nalta, por së fundi vetëm për kreun ose kryetarin e evgjitëvet. (Sami 510).

Sekr. *ceribashe*, to su zapovjednici, filurxhija i druge pomoqne vojske. (Esih 31), por ke Bakotiq 1340 "ciganski stareshina".

çair — i em. dhe *çaire-ja* ef. Jugë; me metat. dhe me ndërrim theksi *çarje* - a ef. Shqip. Mesme; *çajre-ja* Fj. gj. shq. 61 v.; dhe me një — h - epentetike *çahir-i* em. Fj. rus. shqip 70. Turk *ç a y i r* me të njajtin kuptim: 1. tokë me barë që e kosisin herë mbas here, ose që ia lëshojnë bagëtisë për të kullot; livadh, ograçe, lëpishtë (Gaz.). Prov. E ka ngrënë *çairen*. Jugë (= e ka hangër livadhin. Sh.). "Rroge, stome, brija e *çajre* — Plym me d'dekun e të mbetur". (F.) "Nepër *çarje* t'barit t'njomë — Un ngas qetë e ti hudh farë — Moj Matjânj' e vogël-o (Bal-Tiranë). 2. Ke *Çarjet*, në periferi t'Elbas. *Çarja* e Gjinales, *Çarja* e Shënjinut në periferi të Tiranës.

Bulg. *çair*; skr. *çaira*, *çajir*, *çairishte*; rus. rum. *ceair* 'Pferdeweide (-kullojë kuajsh); pol. *czair* (Mik. Mey., Es.).

çaj - i em. Jugë: *çajë* — a ef. Veri. Turk. *çay*, kinez, *cha*, "çaj", *cha-ye* "gjeth i bimës së çajit" (Sami 505 dhe Lok.) (Thea chinensis); *Çaj mali*: shkurre e vendeve tona, fletët e së cilës i përdorin si gjeth çaji; *sidoritis scardica*. / Servis, takam, filxhan *çaji*. *Çajnik-u* em. Jugë: ibrik çaji; Polon. *czajnik*.

*) Fortimi i guturalit prepalatal n'afrikatën -xh- asht i rëndomtë në idiomen e Dibrës së Madhe: *gja*: *xha*; *gja*: *xhak*, *gjallë*: *xhallë* etj.

Bulg. skr. rus. çek. çaj (Mik. Lok.); sekr. çaj, çajnik (Bak. 1349).

çak. Në turk. çë me, deri në . . Sami 499 vv). Krhs. "Çak prej Hotit tue zanë filli — Dër ku piqet buka m'dilli" (F.)

Sekr. *ç a k* adv. (od turski çak) prilog kojim se jaçe podvlaçi: 1. daljina do koje ili od koje se neshto prostire: çak iz Amerike; çak do Carigrada; 2. Duljina vremena; çak do kraja idugje godine; 3. Zamashitost neke radnje; çak po cenu çalog svog imanja. (Bakotiq 1349).

çakall i- i em. shm. *çakâj, çakêj*, zoll. Canis aureus. Turk. *çakâll* nga pers. *shâgal* (Sami 512). dhe kjo me sanskr. srgâla (Lok. 153-1929). Fig. lehin si *çakâjt*. Prov. ara në malt s'ke, dava me *çakêj* pse bën? (Jugë). "Ma mirë me të hangër ujku se *çakalli* (Shk.). Uku, uku, po *çakalli* ban kërدينë (tue ulëritë— Shqip. Mesme). *Çakallit* lëshoi ukun (Elb.). M'te *çakajt* qi me ba darsëm: — Aj, qi aq trim m'mbahej dikur!" (F.). 2. Me-halla e *Çakajve* emën i një nenlagjeje në Rus të Vogël — Shk.).

Çakallosur (i, e) adj. Jugë: njeri i prishun, palo burrë.

Nga turko-pers. kjo fjalë ka marrë të përhapun gadi në të shumtat e gjuhëve të Perëndimit (Zingarelli 1399; Lok. 153-1929). Bulg. skr. çakal, çagalj; rum. ceacal dhe gr. (Mey.).

Rus. çakal, shakal; pol. szakal; çek. shakal. (Lok.).

çakçirët - t emshm. turk. *çakshir* 'lloj shallvarësh të gjatë prej kumashi të hollë. (Sami 499). Krhs. dhe pers. *çakçur*: shirokie sharováry (Persid. rus. slov. 160). Në Shk., Kosovë e ngjeti: pjesë veshje për burra që mbulon trupin prej brezit e deri në trinë të kambës dhe vishen përmbi t'linta. Çakçirët, si veshje e ngushtë e përputhun për trup, në përgjithësi janë prej shajaku ngjyrë të bardhë dhe të zezë (tue përjashtue disa shtëpija të para në Shk. që para 30 vjetësh i patën sajue prej cohe për dallim e kreni) me gajtana të zes të dendun ose ma të pakët simbas krahinave dhe të kushteve shoqnore t'atij që i veshte. *Çakçirët* bajnë pjesë në petkun kombëtar të Veriut sidomos, dhe janë bartë e vazhdojnë të barten deri diku prej mysli-manëve të qytetit të Shk., prej malsorëve të krejt qarkut, prej mbarë krahinave të Kosovës, të Lumës dhe malsinave të Dibrës (këtu me gji ma të gjana). *Çakçir* shajaku të bardhë, larue me spik të zi; me spik ari (dikur për femijë Shk.); syn. tirqë, xhidikë, kofsharë; "Veshë e mbathë si kapidana — Me çakçirë e me fistana. Me tagana e shejshana", (F.).

Skr. çakshire, çakshiretine, çakshirice; rum. ceakshiri; rus. çakçiry, çikçiry, pol. czechozery. (Mik., Es., Lok.).

Çakëll - i em. Jugë— Si në turk. *çakill* : 1. Guraleca të prun kah e rumbullakta, ngjyrash të ndryshme, të përhamë nga copëzat e shkambijve që i merr rrekeja dhe i shkapërderdh nëpër proje e lumej; zall, zhuri. *Çakëll* për të shtrua rrugët (Fj. gj. shq. 61), e sidomos për rrugëzat nëpër lulishte. 2. Gur i unorit (Berat). 3. Mur rrethues, që është ngritun vetëm në gurë, pa baltë ose llaç. (Devoll, J. Gjinari).

çakërdis ft. Jugë. Shpërndaj, largoj; çakërdisë, marr sy e iki, nuk më sheh njeri se nga shkoj; m'u çakërdis mendja, m'u prish mendja; fig. u çakërdis, u marros (Fj. gj. shq. 61). Më zuri gjumi dhe s'pashë nga m'u çakërdisë dhinë që i kisha nxjerrë për të kullotur. Vete të shikoj dhinë nga janë çakërdisur (Korçë). Edhe te Noli: shpërndaj, shkapërderdh: "... përmbyste, shtëpitë, çakërdiste hergjeletë . . .". dyke dërmuar ushtëira, dyke çakërdisur flota e . . ." (Don Kishot 185, Noli). "se tani duhet të gris robot, të çakërdis armët . . ." (idem 189). 2. Adj. Ishte bërë si i çakërdisur. Me syt e çakërdisur, me sytë të trentë, të prishun;

Që nga të parët duket si i *çakërdisur*, i tërhusun, i xhindosun. It. aspetto sformato, impazzito. "Çakërdisur, batërdisur, — Përpëlitur dhe zalisur, — Noli). 3. Në turk. nuk ka subs. deriv. *çakirdi* as edhe një folje *çakirmak çakirdamak*. Përkueshëm dhe me vështrimet, ndoshta kemi të bajmë me një metat. në shqip të turk. *kaçirmak* (n'analogji me rasi të tjera: karshtis: shkartis, etj.), që don të thotë: me ba që t'aratiset; me të dalë nga dora një gja; me *kaçërdisë* një femën; me falitë mendësh; me kalue tinzisht një mall për t'i u shmangë tagrit doganor, etj. (Sami 1018). Cfr. dhe *çakërr* ma poshtë.

çakërqëf adv. 1. Jugë: i pimë në një farë mase, i bamë në qejf sa mos me u rrëzue, gjysmë i pimë; fr. grisé. — Kërkonj pra mezin, Jetën *çakër-qëf*: — As that' as qull, po lagur lehtë larë". (Rub. O. Kaj., Noli). 2. Në turk. *çakir-keyif* dhe *çakir-keyfi*, nga turk. *çakir* 'venë' (çagataisht çagir), dhe *keif*, me të njajtin veshtrim si në shqip. (Sami 499).

Sekr. *çarka* qeif (Esik).

çakër - e adj. 1. I vëngërt, vangosh, shakshi, syll, *Syçakërr* (Folklor I.), që nuk i shofin syt në një drejtim. *Çakërr* nga syri (Korçë). E ka dhe Fj. gj. shq. 81. It. strabico.

2. *Çakërr-i* em. dhe *çakërre-ja* ef. ka dhe lopë me brina përpjetë (kat. e Peqinit). 3. *Çakar-i* em., *çakëricë-a* ef. dash e dele me gjysmën e fytyrës të bardhë e gjysmën të zezë (fshatra të Pejës). 4. *Çakërit* ft. hap syt shumë, zgurdulloj sytë. (Fj. gj. shq. 61). e Hosteni: *çakëritëte* sytë. . Në turk; *çakër* ngjyrë e përhimë e vizueme me të kaltërt: *çakir göz* — sy-kaltërt-*çakir pençè* (= këthetër) — që s'lëshon atë që shtjen në dorë, që përfi. ton prej gjithçkaje, egoist; një farë rose me krahë, të laracuem, etj. (Sami 499). Skr. çakar; rum. çakar, çakarlic (Mik., Es.).

çaki - ja ef. Brisk xhepi, sojak, biçak (Fj. gj. shq. ; 61). Turk. çaki e njehta vegël.

Skr. *çakija* (Esih, 31)

çali - ja, ef. 1. Lumë: emën i një bime që u veht deleve për më-sysh. 2. *Ferrë çalije* (Gest.): bar i idhtë, bobokuqe (Libohovë), garcafe^c (Shëngjergj), lulekuqe (Peshtan), etj. Rus. Iglica obiknovennaia; germ. Stechender Mausedorn; it. pungitopo (Drurët dhe shkurret e Shqipërisë — Mitrushi). 3. Simbas Miklos. në rum *çaliu* Gebüsch (=kaçubë). 4. Në turk. *ç a l l i*, bimë midis drus dhe barit, ma të shumtën me ferrëca nga ku dhe *çalli-kushu* — zog ferr: cicamiu, çerri, ferrc. Krhs. dhe pers. *ç a l* (Persid. rus. slov. 161).

çallak - e adj. Shkod. i zhdërvjelltë, i shkathtë, i shpejtë në lëvizje në lidhje me të punë e tregti, i gjallë, i virgjilt. Në turk. *çallak* nga pers. *çalak*, me të njajtin veshtrim (Sami 501).

çallëk - e adj. Te Bashkimi: dijekeq, kopil; Në Turk. *çallik*, (çall+ik, folja çallmàk); i pjerrun në njanën anë, shtrembnuem (= gojet), shtypun (= hundësh), prishun, xbé (=ngyret), thyem (kah mendja, budalià etj. (Sami 503).

çallaböt — i em. Bot. Bimë që rritet nëpër të lashta dhe në misroret. *Çallabotin* e harrim. (Kurvelesh = Q. Haxhihasani). Në kamuset s'gjejë një fjalë koresponduese. Në turk. e vjetër *Çallap* dhe *Çelipa* i thonë Perëndisë, dhe *ot*, bar. Unë mendoj për një kompozit *çallab + otu* = bar Perëndije,. Krhs. *burrnot*, *semizöt*, *ballköt*, etj. Sh. këtu — ot.

çallapatis ft. 1. I prish hekurin rrobes, e tutloj, e zhubros, e rruadh. (Fj. gj. shq. 61) 2. *Çallapatis*, *çajapatis*: me shpifë, me i u zhgarkue kujt. *Çajapati-ja* ef. mendim i keq në Pjana, Siqeli. gr. *τσαλαπατώ* me

shkelë, me shtypë, me ndrydhë me kambë. Simbas Mey.443, nga adv. turk. *çallà* 'tue rrafë'. Në turk. *çallà* në precedim të një subs. ka kuptim t'eksagjerimit, të forcës, të pandërprenjes në një veprim : *çallà killiç* : tue vringllue shpaten pa pra ; *çallà kirbaç* : tue sjellë me kopaqe pa reshtun ; *çallà kalem yazmâk* : tue shkruie shpejt e pa ndërpreme etj. (Sami 501 ; Alus 110).

çallmë - a ef., me ndërrim theksi nga turk. *çallmâ* em. derivat nga radik. *çall*, paskajori *çallmâk* që kaloj sipër : 1. Pëlhurë, napë e bardhë, e blertë " e zezë ose e verdhë, që rrotullohet disa herë rreth kësulës. *Çallma* asht pjesë kryesore e petkut fetar të klerikëve myslimanë, dhe përban një, shenjë dallimi për sektet dhe pak a shumë për ranget e ndryshme. *Çallmen* ngjyre së bardhë dhe atë si në të kaltërt, e venë hoxhallarët (synnitët) - atë të blertën, etnit bektashit ; të zezën, shehlerët e shumë sekteve alevi- jan, si Rifai, Halveti, etj., dhe ajo e verdha me një farë qindisje, deri para 40 vjetësh, ka qenë dallesë për haxhitë që kryjshin pelegrinazhin e Qabes në Mekë. Para 50 vjetësh, në kremtet zyrtare, mytit dhe kaditë, rrotulloj- shin çallmen me një mbështjellëse të gjanë t'artë. Syn. sarëk : "Mje sa Turku, për bri tejet, - (Cari Knjaz Nikollës) : Dredhun çallmen m'vetull t'synit, (F.) 2. Çallmen e bardhë prej faqelli, deri tashti vonë, e kanë pas bartë dhe banorët e disa krahinave malore të Veriut, si Këlmendi. Postriba, si dhe Rugova e Pejës, etj.

Bulg. skr. rum., rus. çalma ; ung. çalmadar 'nji rodë zogu' (Mey. Es. Lok.).

Çam - i em. bot. 1. Breu, bredh, borigë (Weig.), dru e pishës (kat. Tiranës). Ke Mayer 444 edhe "Harz" (=rrëshinë). *Çam i bardhë* "abies pectinata" (Cord. 284 v). "Thëllëz'e malit t'çamit, - Delja bejkë e çobanit" (V. e Detit). 2. *Çam ishite* - ja ef. bredhishtë ; 3. *Çamtë* (i,e) etj. prej çamit, prej bredhit (Fj.gj. shq. 62) (turk. çam, "bredh, pishë").

Sekr. çam 'jela ; smrça', Çamovina (Bakot. 1350) ; bulg. çam ; skr. çamovina, çamuga ; rum. ceam (Mey., Es., Lok.).

çanak - u em. shm. — ë, *çanàqe*, nga turk. *çanak*, me të njajtin kuptim : 1. Enë e thellë prej baltet, që vlen për të shti gjellë, qumësht, kos, e sidomos për të përsheshur në të ; misur (Koçë), kalanicë (Kosovë), mashtrëg-u (Arb. e ishujve të Greqisë) ; mashtrëkë (Bashk.). Ka dhe çanak prej druni, bludë.

"Pse më dhë nenë larg në Myzeqë? - Sahan s'kidhin, çanak prej balte, (Jugë). *Çanaku* (= Todi) emën familje.

2. *Çanaklëpirës-e* adj. Jugë, puthadore.

Bulg. çanak ; skr. çanak, çançiq, çançina ; rum. ceanac. cenac (Mey. Es. Lok.).

çapaçul - i m. Njeri i vogël e pa randësi, që nuk përfillet. (Fj.gj. shq. 62) "Jo asht si *çapaçul* pa tru në kokë - e kot si kot ban hije përmb¹ tokë" (Hosteni 13 - 1960 -). Në tur. *çapaçul* 'i pazoti, i çrregullt, Biçimséz ; zhelan" (S. M. Alus 113).

çapàre - t fsh. m., me ramje të likuides velare në rrokje të parë dhe me ndërrim theksi, nga tur. *çallpara*. dhe kjo nga pers *çarparé* - Sami 501 (ë përbame nga çar "kater", dhe parë "cope" T.D.). 1. Si në turkisht, dy copëza të rrumbullakta e të rrasikta prej metali, fildishi ose shimshiri, që të mbajtuna lidhun në gishtat e duarve, përpiqen me kadençë dhe ashtu lëshojnë at tingull, me të cilin shoqnohen hapat ose lëvizjet e disa kërcimeve popullore. 2. Simbas R. Sokolit (Bulet. Ins. Shk. 4,

1954, f. 120), vegël idiofone e punueme në metal. Ka trajtën e dy disqeve të ngurtë (konkav), të cilët lidhen në gishtat e duarve. Kur i rrahin shoq me shoq, këta dy disqe qesin një tingull argjentin. Sh. dhe Fj. gj. shq. 62. Siç shifet, kuptimisht këtu kemi të bajmë me dy vegla të ndryshme, njana prej të cilave kapet në dy rrypa të mesit dhe asht e madhe sa një pjatë, tjetra lidhet ndër gishtat dhe asht sa një kupë e vogël. Aq ma fort kur njana përdoret në bandë e tjetra ndër kërcime. Në Shk. disqeve që përdoren në bandë u thonë *zile, zyle*. Po me këtë vështrim edhe në turk. z i l. Si më kumtoj gojarisht J. Gjinari, në Berat u thonë *ahinga* (ndoshta onomatop).

Bul. çampari; rum. gesmpara, geambara (Mey., Bok); sekr. çampare "glazbalo sa praporcima" (Esih 31).

çapërtisë vb. (me u—) 1. Shk. me u tërhuse, me u ndërkrue, me u trumhaë, me u djemnuë, me u çartallue; it. spiritarsi, divenir furioso / S'di'te ku ishte, ishte *çapërtisë mendësh* prej smundjes. M'u *çapërtis* gjumi e s'mujta me fjetë gjith natën. Sa vjen e *çapërtiset* ma zi. Adj. ban si i *çapërtisun*, i tërhusun, si i luejtun mendsh. 2. Ç a p a r o s. Tiranë, me të njajtin veshtrim. Në tur. *çaprashmâk* "me u kryzue, me u ngërthye" (Sami 493, Alus 113). Se mos asht edhe një sajim i mbrendëshëm në folje nga *çapraz?* (v. ma poshtë këte fjalë).

çapkën - emf., adj. Jugë: ç a p k ù n Veri, nga tur. ç a p k i n me të njajtat vështrime: 1. Djalë ose vajzë dhanun mbas qejfeve, veseve, i ri i prapë; bandill; epshuer endacak; haram, lanok (Bash.). Nget poshtë e përpjetë, *çapkun* i madh. Mos u sjell me at *çapkun*, se të mëson rrugë të të këqija. Fëmi *çapkën*, lojçak që s'zë 'vend kurkund; "O bilbil e i paqënë — Nja dy djem, nja dy *çapkënë*, — Këndojnë në baçe tënë, — (Labëri). "Me të gjitha shoqet. — bashkuar ti jeshe. — Ty të njohu *çapkëni* — (Përmet). 2. *Çapkenkë-a* f. adj. Jugë: vashë ose grue çapkëne. " . . . e cila ish një vajzë rrumbullake dhe *çapkenkë*, që dukej sikur ishte djalë . . ." (D.K. 135, Noli). 3. *Çapkënllëk, çapkunllëk-u* m. (tur. *çapkinllik*): sjellje çapkëni, veprim i çapkunit. " . . . se e dinte që ish aq i urtë dhe aq armik i çdo *çapkënllëku* sa që . . ." (D.K. 94, Noli).

Sekr. çavkun, çapkun, çapkunluk, çapkunjenje dhe çapkuniti, vb. (Bakot., Esih); rum. coapein (Lok.)

çapkëne - ja f. rreth i Korçës, Devoll: anteri e qëndisun me mangë të varuna përmbra; it. specie di veste corte con maniche aperte. / Në turkisht ç a p k ë n (në të saktën *çapkân*), një lloj veshje shtati e shkurtë, e qëndisun, me mangë të çame, që të shumten varen për mbrapa (Sami 506).

çapllaxhi - u m. Cudhi, Malsi e Krues: grabitqar, që merr ç'të gjejë (T. D.). Këtë fjalë e ka dhe fjalori shqip. it. i Cord. 284 (marrë në Kurbin) "parassita, scroccone" Cfr. dhe ç a p è l - i m te Bashkimi e te Buseti 187 "venditore di cavalli; cavallerizzo" (=shites kuajsh, kalorës). *Çapeli* (=Cin) em. familje në Shk. Në turkisht ç a p ù l, ç a p a - ù l (ralik. ç a p, paskajori ç a p m à k "me nga, me dalë për inkursion: me nxitë kalin në ngamje"); ushtar kalorës inkursioni; ushtar sulmues për plaçkitje në tokë t'anmikut; fr. ancienne troupe légère pour opérer des razzias sur le sol ennemi (Sami 493). C a p u l l x h i "kalorës paraprisë, prarendës që msysen befaz anmikun për të plaçkitë e grabitë çka të gjejë" (Sami, po aty). Germ. Streifzug in Feindesland" (Mik.).

Pol. czambul "Einfall; Galopp" (Lok.)

çapraçik adv. katunde të Tiranës: përzimas, mikst.: n'at dasëm të thëritmit qenë *çapraçik*, malokë e katundarë në një kthinë të shkar-tisun. Në tur. *ç a p r a s h i k* (folja *çaprashmàk*): "kryqzuem, ngërthy-em" (Sami 493).

çapràk - u m. e ka Cord. shqip-it. 10 për Kelmend: "ornamento alle spalle delle donne". Në tur. *ç a p r à k* "mbulesë e shalës" (Sami 493). Kuptimisht efr. dhe *çapraz* (v. ma poshtë).

çaprashitë ft. 1. Te Bashkimi e te Cord. (shqip-it. 19) "dimenare i piedi". Ke Busetti "me përhjedhë, me luejtë andej e këndej". Ke Leoti 74 *ç a p r a s h i s* "mettere i piedi storti camminare storto". Prap ke Cord. (dagli "scrittori" 284) "confondere, disordinare, agitare, turbare; zappare per la seconda volta". Në Fj. gj. shq. 62, *ç a p r a s h i t* ft. "ngatroj": i *çaprashit* hesapet; ngatroj këmbët; mos *çapra-shit* ashtu, mos ecë shtrembër duke ngatërruar këmbët, flas kot, bluaj: mos *çaprashit*. Si u tha ma sipër (v. *çapraçik*), *ç a p r a s h m a k* në turkisht do të thotë: "me u kryqzue, me u ngërthye, me gërshetue". 2. Në toskënishten *çaprashit* edhe: flas çapraz, pa kuptue se ç'po thom. Mos të jetë edhe këtu një folje derivate e sajueme nga *çapraz*?

çapraz - t emshm. 1. Gjithëka që veket ose mbërthehet për së kithi, shkarthi, tërthor. Jelek ose anteri dy kapakësh që mbërthehen për së kithi. Rryp fyshekësh, pallaska, armë, etj. që ngjeshen e varten tërthorisht. Stolisje me qostekë sermi e vargje me monedha metalike, të va-runa në mënyrë të tërthortë. "Çun i vogël me *çaprazje*. Ku' t'i a bën ti ato nazje? — Ia bënj asaj kopilesë, — Buzëtrendafilesë". (nga kangët e Arb. të Greqisë). "Ti more Sula i Bajram Begut, — Ku të ra plumbi i difegut? — Në çaprazet e jelekut" (nga një kangë dibrane, 1860). 2. Stoli që varin gratë në vize të Jugut. 3. Zbukurime të qendisuna në jakën e kë-mishës (Fj. gj. shq. 62), "Besatz am Rockkragen" (Mey.). 4. Vegël e vogël hekuri që shërben për të manovruar tefin e sharrës kur i prefin (lë-mohen) dhambcat majtas e djathtas. 5. Adv. me folë *çapraz*, me folë ters "Iu germushe e ashtu *çapraz* — M'i fole kumarë Bajramit" (Hajrija, Fishta). Flet çapraz prej etesh: përgart, jerm, kllapi; M'a bëri çapraz mëndjen, m'a prishi mëndjen; hedh këmbët *çapraz*: çatraprënas (Bash.) Ke Cordignano (ital. — shqip 171): me folë *çapraz* "parlare in gergo" (?). "Bërtet Shkjau sa ka n'germaz, — E. tue shkue *çapraz* m'çapraz, — "Fishta). 6. Adj. *çapraz-e*: i rrëmbyeshëm, i pamatun në gjykim, pervers. Shprehje *çapraz*, terse, perverse. Në turkisht *çapraz* me vështrimet e pi-kave 1,2,3 e 4, nga pers. *ç a p r a s t* "çka do që shkon nga e majta në të djathtë" (=ç a p "majtë", dhe r a s t "djathtë").

Sëkr. çaprazi; rum. ceapraz. ceaprazar, ceaprazarie; gr. *τσαπαάσι* (Mey.) Dok.)

çapùn - i m. Te Bashkimi e te Cord (shqip-it 19). "ambio; andatura del cavallo tra il trotto ed il passo ordinario; celere". Në fjalorin it. — shqip 20 po te Cord. tregohet syn. me "rahavan". Në turkishtet *ç a p m à k* vb. (paskajor me mbaresën — mak) "më nga kalin, m'e nxitë në ngamje, m'e ba që të ngasi shpejt" (Sami 493).

çarallëqe - t emshm. 1. Shk. (ana myslimane): copa druish e ashkla të thata për të ndezë zjarrin shpejt e për të ba flakë; shkarpa (Borsh), karthija, flakërishte, lëmishte. 2. *Çarallëk*. Kosovë: dru të thame, të kuri-tuna në furrë. 3. Ke Gazulli 89 dhe 92 për M.M. *qaradheke*-ja f. dhe për Shk. *qeradhyke*-ja f. (palatalizimi i afrikatës në ball të fjalës — si në rasën konkrete — asht i rëndomtë në të folmen e anës katolike të Shk. sidomos

për fjalë të burimit turk): copë druje që s'asht ban thengjil. Në tur. çirâ (ndoshta nga pers. *çirag* "mjet ndriçimi me flakë") = copa pishe me rrëshinë për të ndezë zjarin ose për të ba dritë natën nëpër shtëpija fshatare" (Samī 507). Trajtën me sufiks — *llik*, (*çirallik*), s'e takova në fjalorët turkisht.

çardak - u em. dhe në shm. tue palatalizue velaren fundore *çardaqe* Veri, por në Jugë dhe Shqip. Mesme me kalimin e dentalit të mesëm në interdental *çardhak* - u em. shm. — e, nga turk. *çardak*, (Pers. çar, katër dhe ar. tak "qemër" në kuptimin arkitektonik). 1. Karakteristikë ndërtimi në shtëpijat e stilit të vjetër, që në madhsina të ndryshme, goditet ma së forti para ndërtesës në katin e dytë, dhe shërben si koridor i gjanë përshkimi nëpër kthina që komunikojnë me të, dhe si vend i freskët gjatë verës; nim, holl, divanbane, telis (Fj. gj. shq.), sorfullak (fj. kangë" pop. legjendare 1955).

Prov. "o Shenkollë, bane shpinë kësollë: ndò *çardak*, ndò *aspak*" (Shk.). "Brumullet *çardhaku*, e mjerë! — Le të brumullasë, — Sa gjer të kërcasë" (Bleta Shqiptare). "Nusja në *çardak* — Qafen si zamak" (Shk.). "Brumbull'i *çardhakut* — Hodha sytë mbi Goricë, — Pashë e ç'pashë-o një të bukur-o" (rreth i Korçës). "kur t'vij nusja në konak — T'a qet baba në *çardak*-, (Mal. e Madhe). 2. Shtëpi çardak (Shk.), dy katshe që s'asht përdheske ose dollmallije (Elbasançe), që ka kthina përsipër, dhe sobë, ahër e hajat përposhtë; kati i sipërm i një të tillë shtëpije. E ka çue shpinë *çardak*, me një kat sipër atij për dhë. 3. Toponime: Burim^r *Çardhakut* (Progër); Podi, Curri, Kodra, Shpella e *Çardakut*, respektivisht në Klyezi, Vjerdhë, në Foravë të Fukës, dhe në Vukël të Kelmendit. 4. *Çardhakës*, fik i zi që mban shum, i përshtatëshëm për t'u tha. (rreth i Beratit).

Skr. çardak 'balkon na turskim kuqama; koshnica za sushenje kukuruza' çardaklija, çardaçiq, çardaçki (Bakot. 1351 vv); bulg. çardak, çerdak, çordok; rum. cerdac, ceardac. rus. çertog; ung. Csárda; dhe gr. (Mey., Lok.); rus çerdak 'soffitta, solaiò' (Rus. ital. slov. 684).

çarë - ja ef. Jugë; me shpërngulje theksi në Shq. të Mesme *çareç* por në Veri edhe me epentezë të një spiranti si element eufonik *çajreç*; nga turk., pers. *çaré*, me të njajtin vështrim: 1. Mjeti që përdorim për të mbarue një punë: mënyrë zbrëthimi të një çeshtje; mjet përmirësimi; shërimi, etj. S'i a gjej dot *çarënë* kësaj pune. S'ka *çajre* pa ardhë, do të vij pa tjetër. Pa *çajre* pa derman, absolutisht. S'të ban Zoti tjetër *çajre* veç s'i të them unë. Vetëm exhelit s'i gjindet *çajre*. Prov. "Kush s'ka pare, s'ka *çajre*". (Shk.). "Pra *çajre* nuk ka as derman — Për pa i çue n'Shqypni mizore, Pak me thanë, njëqind taborre," (F.). M'u ka vra ni djalë i ri — Kur pa m'doket ftyra e ti. — *Çare* vedit nuk i di". (Kosovë). "Lamtumirë o fushë e male, — Se pa dekë nuk kenka *çajre*" (Shk.). Bardh e bukur je, — Nuk kam *çare* pa t'marr-e" (Kosovë).

Skr. çara, çare (Mik.Es.).

çark - u em., shm. *çarqe*, *çerqe*, nga turk. *çark*. pres. *çarh*. 1. Mekanizëm doracak për shum zanate; pjesë e një makine që ushtron një lëvizje qarkullore; *çark sakatçish*, *çark zdrukhtarije*, *Çark mish*; *çark për të zanë* shpend t'egjër; graçkë, kurthe, pilk, lese, krefëz, kuthre (Arb. e Ishujve të Gr.), lak-leq, dhokan. Fig. (Shqip. Mes.) i'a ngrefën *çarkun*, ia banë gropën, I dëftej *çarkun* qi kishin ngref për t'a hudh në pusi./ Paska qenë *çarki ngrefun*, (Fj. gj. shq. 63 v). "Çarqet Knjazit m'i a shpërthye, — Qi ka'dit po kishit'vu sy — Ndo'i skundillet Shqypnis m'i a shkÿe". (F.). "Shiko, Khos-rojt në *çark* ia shtype zëmërën, — Dhe gishtin Feridunit mbretëror" (Rub.

O. Khaj. Noli). 3. *Çarku i duhanit*. Namatim : te grifshin në *çark të duhanit* (Tiranë e rreth). "Shkova te jarani, — Me u dhanë çerqve uj të mirë." (Gjakovë). 4. Mjet për të marrë gjak, vizgator. 5. Vegël që mbante gurin n'armët e vjetra, dhe ajo që shkrep në kapsul n'ata të sotëshmet për gjueti (çifte, teke, flite); ngale, ngrefës, ngaskeqe, këmbëz. Fig. pushkë me *çark* (Shk.) mjeri i kohës së kalueme, i botëkuptimit të vjetër. "Faqebardhë disa Shkodranë — Ç'e rroken pushken për *çarkut*". (nga kanga e Ali Pashë Tepelenës — Shk.). "Di kuburet rras në xhi, — Xhi në xhi e çark në çark. — " (e çarkut të Dibrës — 1890). "Aj me ngelë si pushkë pa *çark* : — Dordolec n'mjedis t'bastanit". (F.). 6. Dhe si epitë për sy e vetull të ngërthyeme të, përdredhun: "E tash del kund ndo'i *sy-çark* — qi atij shtjelmat ia ven m'bark, — "(F.)" Si skyfteri kur m'shiqon, — Me ato vetlla *çark e zhgjetë*". (Shk.). "Po na vjen syzeza, — Vetullën me *çark*". (Dangelli). "Mos mori dallëndyshe", "Mori çarkvetullkaleme"; (Shk.) 7. Ke Mey. 445 : epirot/ "Kleiner Stall für junge Ziegen" (shtall'e vogël për ftuja). 8. *Çarkaxhi-u* em. Shk. ai që punon e miraton çarqe. Çarku dhe *Çarkaxhija*, emën famil. Shkod.

Skr. çarka 'boj izmegju malog broja ratnika, malji boj u početku bitke'; çarkalo, çarkanje, çarkash, çarkati, dhe (me epentezën e një zanoreje) ç a r a k 'na pushci kremenjaçi deo blizu prashnika' (Bakot. 1351), ke Esih dhe çarkaxhija; rum. ceareliu; gr. τσάρκι (Mey., Lok.).

çarshi - ja dhe çarçi-ja ef. Jugë, Kosovë; turk. çarshi, pers. çarsù, kompozitë nga ç a r ' kater dhe s u 'anë krah' = katrore Sami 497, Persid. rus. slov. 160). 1. Si në turk. rrugë që ka në të dyja anët dyqane; pazar i mbyllun, treg. "Djelmt e Sylës dy djelm të ri, — Kan marrë rrugën me dalë n'çarshi-", "Kur asht nisë çarshis përprjetë, — Në Haradinin asht zatetë; (Kosovë). "Kur më shkon çarçisë — Mes për mes Kolonjës; — (rr. Përmet). "Kur dal e vete në çarshi, — Një e shkretë derë karshi", — (V. e Detit). 2. Në kohën e sundimit osman, turqit emëtojshin "Ashagi çarshi" (pazari i poshtëm) pazarin e vjetër të Shkod. 3. Çarshovë, emën katundi në rreth të Leskovikut, Çarshija, emën fshati në Suharekë.

Skr. çarshija, çarshijica, çarshijinski, çarshilija (Esih).

çash - i em. e ka Mayer 445 'Getreidehaufen' (= grumbull drithnash), nga turk. çaç' grumbull drithi, gruni". Në turk. ka ç e ç : grumbull drithi, zahireje (Sami 507).

çatall - i em. shm. çatalla, çataj. 1. Jugë; pirun; spinë; degë 'peme dy gema, bigë; dhambët e tërfurkut, furkëz (Bashk). Shkod., gjylpanë kape; furkulicë, prokë, karthicë (Elbas.), parame (Tiranë). 2. Adj. dhamb-çatall, stërdhamb; sy-çatall, shakshi, i vëngër; u ba spata çatall, s'asht ma e preftë, u trash presa. "Nde ay lisi çatall. — Unë arëza batall" (V. e Detit), por n'Elbas. : "Ke vidhi çatall — Ka ngelë ara batall; — 3. Në Malsi të Gjakovës : "Ka ngjeshë shoken tanë çatalla — Tanë çatalla e leqe leqe". Pandelejmon : çatallët, veshast'e parmendës. 4. Çatallisë, çatallue (me, me u-) ft. fint, adj. me u takadredhë, me u përprjëkë, me kryq zue, me bigëzue; ke Cord. 20 v, = storcere, metter in discordia. "N'fietë t'sylahit çatallue; — Veç pa i folë s'mujt me u durue" (F.). "Marka Boci një pahlivan — Si në shtat ashtu në kamë — Çatalleisun si Matjanë". (Mat.) Dhe në Mërtur, me ecë vrap, mbarë e prapë (për kalin) : "E të katëra kamët me i çatallue — Tan' kalldramin me e coptue — (Shalë). Turk. çatall — degë etj. të ndame ndysh; vegla me dy dhambca; pirun për të ngranë gjellën; çatall türnak, dythundrake (për shtasë); fig. punë e dyshimtë, e ngatrrueme; fjalë dy kuptimesh, ekuivoqe, etj. (Sami 494).

çati - ja ef. (turk. çati). Jugë, Shqip. Mesme mbulesë e një shtëpije, e një ndërtese. Prb/ "kujt i bije çatija, i qan shtëpija" (Jugë). "Ku më lenë pikat e mija të shoh çatitë e botës (Lunxher). Gjaza : rreth e rrotull **çati**, brënda bije dborë : (sita). "Sa qepra në **çati**, aqë nuse në shtëpi" (fëmijsh — Skrapar)" Të bënetë thekëri, — I gjatë gjer në **çati**. — (V. e Dedit). Ç'u ngjita përmbi **çati**. Hapa një copë frengji". (rreth i Përmetit).

Skr. **çatija** (Mey.).

çatis fint. 1. Jugë : befti, arrij, befasisht ose në çastin e volitshëm a të përpikët, me shkue tek një tjetër pa pritë pa kujtue. *Ai çatisi* në mes tonë krejt papandehur. "Plasi dheu dolli molla — *Na çatisi* vetullholla" (Kolonjë). 2. Në zanatin e terzivat : *me çatisë*, me i ra tegel makine një pjese të petkut. Në turk. folja *çatmak* (perfekti çatdi); me ngrefë, me kurdisë, me puthitë gojë në gojë (në qepje); me përputhë maje në maje (armët), me ngarkue kafshën; me përplasë; me gradisë; me takue, me rastisë, etj. (Sami 495).

Skr. **çatisati**, **sashiti** = sklopiti haljinu (Esih).

çatmâ - ja, ef. Jugë, por në Shk. me ndrrim theksi dhe me zbutjen e dentalit ç a d ë m - a. Mur i hollë, midis kthinash sidomos, i goditun me patavra, pullazina ose kallama, dhe i mistruem (suvatuem) në të dyja anët, zdatk (Bash.). Ky mur asht tullash apo *çadem*? Turk. ç a t m a, emën deriv. nga radik. çat. nga ku folja *çatmak* që kaloj sipër. Në turk. : puthitja dhe vendosja e qerestësë në mënyrë të përkohëshme; copa të qepuna në mënyrë kababe e të përkohëshme; lloj kumashi të mëndafshhtë që vlen për t'u shtrure, etj. (Sami) 495).

Skr. **çatma'** poplet, pletet'. **çatmara** 'Kuqa od çatme' (Bakot. 1353).

çatrafillue (me u) fint. Shkod. me u ngatrrue, me u ngapërthye në bisedë, në kuvend. *U çatrafiluen* shoq me shoq, s'e muer vesht i pari të dytin. Në turk. *çetrefil* : të folunit e turkishtes me gabime dhe ne theks të prishun (Sami 506).

çatra - **patra** adv. si në shqip, edhe në turk. të shqiptuemit e një gjube me gabime, me theks të prishun (Sami 494). E ka dhe Leotti 75 : ai flet italishten çatra-patra, "egli parla piuttosto male l'italiano". Krhs. Cord. me ace *çatraprenas* 'barcollandosi'.

çauš - i Shkod. me shpërngulje theksi *ç á uš* - i em. 1. Tek ne, në kohën e sundimit osman, nenoficer me gradën e rreshterit n'ushtri, në gjindarmeri, në kalori, etj. "Vrik ka hi *çauš* i zaptive. E i ka reshë burrat përpara. — Si bariu qi reshë bagtin". (F.) "O rrokin hutat e bijnë n'çarshi, — O vjen *çauš* me njimdhjet' zapti :". (Lumë). "Çfarë zanati po don me m'dhanë? — Të baj *çauš* mbi 'izet nizamë. — (rreth i Pukës). 2. Në Shkod. dhe në Jugë ka qënë katandisë (para 40 vjetësh) në rangun e policit bashkijak dhe të kryepuntorit ndër punë botore: *çauš beledije*, *çauš përmbi puntorë*. 3. Ke Bardhi *çiauš*, lat. apparitor. 4. *Çauš*, em. vehtjak. në Labëri e në qark të Beratit (= Çauš Liga). Çauš, emën familje n'Elbasan. *Çaušholli*, emën i një familje të përmendun në Shk. (para 2 shekujsh), por krejt e shueme. *Çaušllari* (Çeço) në Jugë. *Çauš* dhe Fangu *Çaušhaj*, toponime respektivisht në Koman të Pukës dhe në Shllak të Dukagjinit. *Çaušli*, emën lagjeje në Libohovë. *Ara-Çaušhaj*, emën i një sinori në lagjen Rus i vogël të Shkod. 5. *Çauš*, rrush kepujëmadh, i rrumbullaktë ose picigjat, i bardhë. Përmeti dhe Shmili (Elbasan), e shqip-tojnë *ç a u š* (Në turk. *çauš uzümü* ngelë kështu këtij lloj rrushi, nga

nji kapter, i cili qëmoti kish sjellë në Stamboll kalem-shartesën e tij që nga qyteti Taif i Haxhazit, Sami 505).

Nga turk. *çavush* : qëmoti funksion oficeri si adjutant dhe dertar pranë sundimtarëve, divaneve dhe të tjera dikastereve shtetnore. Në historinë osmane gradat e çauhllarëve dhe të çauhbashave (= kryeçauh), kanë qënë mjaft të rëndësishme, aq sa çauhbashit mbarishtonte dhe detyrat e dikas-terit të drejtësisë. Aktualisht gradë e nënoficerit, kapterit n'ushtri. (Sami 505)

Skr. çauh 1. U Tursko vreme : dvorski strazhar ; 2. U svatovima ; onaj koji vodi brigu e redu megu svatovima ; 3. Opshtinski telal. (Bakot. 1353). Çaushev (Esih).

çe - 1 Mbrapashtesë e burimit turk me funksion adverb. produktive edhe në fjalët shqipe. (Trajtue edhe në "Prapashtesat e gjuhës shqipe" nga Prof. A. Xhuvani e Prof. E. Çabejt). Shëmbuj: Flet, sillet, trashamance; ia shtrojmë shqiptarçe, vendçe; kërcen, këndon katundarçe, malsorçe, malokçe (= alla montagnuola), fahatarçe; lapçe beratçe, korçarçe, devollice, vlonjatçe, shkodrançe, vllahçe, shekullarçe; e ndajmë rrethçe (= rrethas), fshatçe, katundçe; kala dibrance (= lodra e njoftun në Shk); u suell malokçe, derrçe (= derrërisht, thijas — Gaz.), burracakçe : qençe (= qenisht); Shkod. : ashtu e desht, ia përplasa ndër sy, ia thaçë tatarçe e gomarçe (= me supstent e madhe, Kat. Tiranës). Katundi i Keçirës në në Pukë, kanunçe, shkonte me bajrak të Qerretit. Dhe për të tregue gjuhën, zakonin, doket e një kombi: turçe (turçe s'fuket — Shk.) harapçe, taljançe, urumçe, allamançe, hinglizçe, bullgarçe, maxharrçe, malazezçe. "Ti moj çupë Dardhanake — Veshur me roba çobançe; — Ti moj çupë kolopuçë.— Veshur me roba hajduçe". (Përmet). Në turk. mbrapashtesat -çe, -ça, -xhé, -xhà (që ngjiten në harmoni vokalike me fjalët që i procedojnë), kanë funksione të ndryshme, ndër të cilët dhe atë adverbial që ka shqipja me sufik -çe.

çegene -ja adj. Në Mat me vështrim përbuzës për jevg, evgjit, magjyp : "Ky Bar Çuka një çengene — Kush t'a msoj gjith kta men(d)e"? Edhe në Dibër të Madhe ndigjohet çingëne. Ke Valët e detit, ndeshim trajtën *ç i n g è* - a (për këtë sh. dhe çengi këtu poshtë) : jevgë evgjtkë : "S'mburrenë burrat si çinga — Po i thonë burrit pri(t) ma". Në turk. *çingianë*, vulg. *çingenë*, emërtohen si evgjitetë sedentarë ashtu edhe arxhitë, gabelët endacakë. Si mbas Samiut 517 *çingianë* në turk. emërtohet një komb endacak; i përzanun qëmoti prej Hindije, një rrem i të cilit tue kalue nëpër Turkestan dhe Rusi dhe një rrem tjetër tue u përshkue nëpër Egipt (Krhs. evgjit), janë dyndë n'Evropë, tue u përhapë gjithandej; sinon. *kipti* (= kopt). Janë të famshëm, thotë Samiu, në goditjen e sitave dhe shoshave, në stërvijten e arive dhe majmunëve për të lodrue, në zejen e farkëtarisë dhe në të muziktarisë. Fig. i shtrejtë, i ultë.

çehre - ja ef. Jugë, por në Veri me ndrrim theksi *ç è h r e*, nga turk. pers. *çehre*, me të njajtin vështrim si në shqip : 1. Të pamë, fytyrë, dukë surrat; shprehje e fytyrës. Qysh t'u duk nga *çehreja*? I ndrojt *çehreja* po sa më pa. I kish ikur *çehreja* e bërë dyll : i smuet; zverdhue, ose idhnue tëpër. Ky duhan në të pimë asht i dashitun, por s'ka *çehre*. Duket që në *çehret*, ia tregon fytyra. Kish gëdhirë me çehre të vvarë. Më priti me çehre, me të katrat, me turi, me mrollit (Gaz). Tretur nga *çehrëja*, *zëbë*, *zburë* (Gaz.) "Ati po i ndrohejt *çehrëja* me çdo fjalë..." (Don Kishotit 281 — Noli). "...", iu ndrua *çehreja* e fytyrës..." (po aty). "...pak i zeshkë' nga *çehreja*, ..." (ibidem 287). 2. Në Shqip. të Mesme, ndigjohet dhe me disim. *ç è r j e* : u çel ka *çërja*.

çehresëz - e adj. Jugë, por në Shk. *ç e h r e s y z*, me pjesëzën

e mohimit turk. —siz : fytyrëvrantë, tureçkan, i mvrejtur, i ngrysur; i zyrtë, i mrrolun. i murdhizun (Cord.), çeftüz, merdostë (Gaz.), vramus (Bashk.), qeremus (Cord.);

çejzë - i em. Malsi e Gjakovës, si në turk. xehiz, vulg. çeyiz nga ar. xehaz : ç'merr vajza nga prindët ku martohet : dyshekë, jorgana, jastekë, arkë me roba dhe bakre ; pjaë e stoli, perqi (Cord.); "Nuk ka derë djali për çejzë, — Shikon nusen nën mafes : —"

Skr. çez (Mik. Es.) ; sp. portog. jaez (Lok.).

çekan - i, em. 1. Jugë : vegël e hekurt me bisht, ma e madhe se çekiçi, që përdoret për të mbërthye, për të goditë, për të thye gur ; maj barrë ; 2. Mey. 445, e bjen nga turk. çeqan dhe çeqiç 'Hammer'. Lok 31-384, nga rranja po turk. ç a k' me rrafë' — në hekur, etj. Trajtën ç e q a n s'po e takoj kund në kamuset. Përmbahet po, ç a k (onomatopeike ? T.D.) me vështrim : shkërbim i tingullit, krismës së një përpjekjeje, së një ndeshje, dhe sije folja ç a k m à k : me gozhdue, me ngule një hu, me shkrepë unorin etj. (Sami 499, 500), ashtu edhe çekiç, vegla doracake që dihet. Samiu në kamus 522, ka pers. ç e v k a n 'nji lloj shkopi me maje të ngërthyeme që përdoret — hudhet — në vënd të topit në lojën kalorëse të xhiritit. Krhs. dhe pers. ç o u g a n a) palka e zāgnutīm koncom, kljuká ; b) çougán (palka dlaja igri v polo).

(Persid. rus. slov. 167).

çeki - ja ef. Shkod. Përmet, por në Shqip Mesme, me palatalizim të velares në rrokje të dytë ç e q i, 1. Shkod. njisi peshe, okë 365 derhemshe, ma e vogël se ajo e kandarit 400 derhemsh. Para 45 vjetësh : si e peshove; si e bleve; si e shite, a kandar a çeki ? "..... e katër okë — çeki "kadaif" ..." (Hajrija, F.). 2. Përmet, Elbas. para 45 vjetësh, okë-çeki, 400 derhemeshe, që përdorej ma së forti në shitblemje nëpër dyqane. Kur ishte puna për të konvencu mbi prodhimin e fshatarit, blesit i interesonte oka e Beratit, e qujtun okë me hak 500 derhemshe. 3. Tiranë, çeqi i kanë thanë tere. zisë me dy kupa, dhe kandar asaj peshore me një kupë, me bisht e kokërr-4. Ke Mey. 446 'leichte Schnappwage' (= masë, peshë e lehtë rakije). 5! Vlonë para 35 vjetësh : e hoqe në çeki ? E heq në çeki = e peshoj në kandar apo në terezi, saldë me kuptimin e peshimit. Nga turk. ç e k i 'masë peshimi katër kantarësh (kund 230 kilo gjithsejt) për dru, gur, etj.'" (Sami 514).

çekiç - i em. Jugë Shqip: Mesme, dhe në Shk. tue këthye — e-në e rrokjes së parë në a çakiç-i nga turk. çekiç me të njajtin kuptim: 1. Çekkan i vogël, majth ; 2. Çekiçi i shkresës, çekiç me dy anë, me të cilin bakrexhitë heqin vijat e lajlet n'enë. (Fj. gj. shq. 63). 3. Fig. më rrahin 700 çakiça (Shk.), kam telashe e halle sa më dhëmb kupa e kresë. Prov. "dikush kudhit dikush çakiçit". "Me e rrëxue murin duhet çakiçi" (Shk.). "Të rref çekiçi po me'j vend" (Elbas.). 4. Çakiçi, emën famil. Shk. Çekiçi, në Dib. të Madhe.

Skr. çekiç, gvozdeni alat za nabijanje ili za kovanje (Bakot ? 1355)

çekme - ja, ef. 1. Jugë, vegël e vogël për të krasitë vneshtën. 2. Li-bohovë, lloj maxhani për shkuljen e qimeve në fytyrë. Cfr. turk. çekmë, emën deriv, nga radiki çek, folja çekmek 'me ngrefë, me tërhjekë ; me peshue, etj., kështu : të ngrefun, të tërhjekun. etj. Të radikalit çek, janë dhe çeki-ja që u përshkrue sipër, dhe çekmexhé që pason këtu poshtë. Cfr. Skr. çekme 'hercegovacëke toke' (Bak 1355)

ç e k m e x h è -ja f. Jugë, por në shk. me ndërrim theksi si zakonisht dhe tue u pshikë me hundëzim -e-ja në rrokje të dytë *çekmêxhe* nga turk. çekmexhè (= çek + me + xhè, me dy sufik. në radik. çek), me të njajtin vështrim si në shqip : syze e tavolinës, e komohit ; sirtar, hyxhère; heqëze e dollapit.

Këtë fjalë e ka dhe fj. gj. shq. 64.

Skr. çekmeçe 'fijoka' (Bakot.) ; rum. cecmegen (Lok.).

ç e l e n g -u m. shm. *çelengje*. 1. Ke G. Meyer 446 'militarische Auszeichnung in Gestalt einer Feder' (= shenj nderimi në trajtë të puplës). Për skr. *çelenka* 'Schmuckfeder von Silber' (= pupël stolije prej sermi). 2. Bashkimi : një farë kunore trimnije ; it. sorta di corona dhe portavano i soldati turchi vittoriosi ; vittoria. 3. Ke Buseti 1084, it. trionfo. 4. Gazulli 195; për Malsinë e Madhe, e përmban sinonim me *katik* (?) — (sh. vështri, min e kësaj fjale në kët fjalor) : nishan i fituem me trimni në luftë. 5. Në revistën Leka, një farë trimnije. ["Gjaku, mundi, numri i paktë — Nuk ia bajnë *çelengun t'saktë*. — (Deka e Ballaban Pashës - Leka). Në turk. *çelenk* 'tufel e stolisun me gur të çmueshmëm që ngjitesh për kësulë. (Sami 515). Stoli e herëshme në trajtë tufle e zbukurueme, që barshin përmbi mbulesë të kresë (Kelek. 474).

Skr. çelenka, nakit za junashtvo kji se obično nosi na kalpaku, a obično je od srebra; çelenka se mozhe nositi i na barjaku. (Bakot. 1355).

ç e l e p i -ja m., me fortim të dybuzores në rrokje të fundit. 1. Në fjalorin e Floqit: fisnik, bujar; 2. *Çelepija*, em. familje në Shk. e Bushat. *Muratçelepi*, emën i lagjes në të hymë të Beratit. Gjaza: mema vjedharake; bija bishtarake, e bij'e së bisë *çelepi* me subulla: (hardhija). *Çelepizym* — m. (turk. *çelebi üzümü*, që në kamuset s'përmbahet), rrush i bardhë i rrumbullakët. (Përmet). Turk. *çelebi*, *çalab*, "hyjni, zot, Perëndi" origjinalisht *çelipa*. (Sami 514). Cfr. dhe pers. Çelipa "kryq" (Persid. rus. slov. 166). Në turk. *çelebi*, zotni, njeri i këndueshëm. Qemoti titull që u epej princave mbretërorë; titull që i epej Imzotit që zente postin e kryegjyshit botnor të bektashive në Konja (Sami po aty); gentilhomme; titre qu'on donnait autrefois et qu'on donnait encore dans le peuple aux Européens. (Kelek. 473).

Skr. ç e l e b i j a mladi gospodin, gospodiçiq, počasni naziv za plemenitog gospodara. (Esih 33). Celebijanje: kiçenje; izigravanje gospodstva; dhe folja *çelebijati* se: izigravati gospodstvo; kititi se (Bakot. 1355) rum. celebiu (Lok.).

ç e l i k -u m., në Jugë edhe me epentezë të një -n-je, *çelnik*, turk. *çelik*: 1. Brisk *çeliku*; *çelik* i derdhun, *çelnik* i shkrirë; voj, shurup *çeliku* (medikament). 2. Djathë *çelik*, djathë i fortë (Elbasan. Burel). *Çelikore-ja*, grueja që ban djathë çeliku në stan (Q. Haxhihasani). 3. *Çelik*, simbol i fuqisë dhe i qindresës; poetikisht, shpatë. "Me Shqyptarë, more Nikollë, — Mundet njeri ngusht me ndollë, — Se ata le kishin *çelik*, — (F.) "E kudo (shqiptarët) t'vringllojn *çelikon* — Nuk len token pa e përgjakë" (idem). 4. *Çeliku*, emën topik në Frankth të Matit; 5. *Çelnikos* ft. fig. Jugë, e baj të fortë si *çelikon*; *çelnikosem* (Fj. gj. shq.

64); 6. Çeliktë, çelniktë (i, e) adj. prej çeliku; fig. i fortë shumë: vullnet i çeliktë.

Sekr. çelik, çeliksat, çelikan, çelikanje, çelicità vb. (Bak. 1356); bul. çelik, çelikli; rum. cilic; gr. *τσέλιου* (Mey).

ç e m b è r - i m. me nazalin labial -m- në trup të fjalës, në vend të dentalit që ka turkishtja: 1. Kolonjë: napë e bardhë, tamam si degërmija e Shk., me të cilën gratë e shtyme në mot, mbulojshin kryet e qafën. Edhe në katundin Pojan të Korçës, gratë venë në krye çember të bardhë ose ngjyrash të ndryshme. 2. Shami e bardhë e qindisun (Fj. gj. shq. 64). "ç't'ju rrëfenjë, o ju të mjerë, — Atje ku lashë çemberë" (B.Sh.) "Un të thash, moj e mjerë, të mos dalç atje. — Se fryn veriu të ngreh çemberë" V. D.). 3. Shami koke e blertë e stolisun me lule e dantela (kolonija e shqip-tarëve t'Ukrainës).

Turkisht ç e n b è r (nga pers. ç a m b a r), me vëhtrim si në shqip.

Sekr. çember "prekrivalo, prijevjes kod Turkinja" (Esih 33); veo (koprena) shto nose muslimanske zhene (Bak. 1356); rum. cimbir. cimberiu; gr. *τσυμπέρι* (Mik., Mey.).

ç e m ç é f. E ka Meyer 446, si turkizëm = 'Glasscherben 'Doz. (= =copa gatarje të thyeme). Cfr. turk. *çamçak*, sh. këtu *çamçë*.

R é s u m é

EMPRUNTS D'ORIENTALISMES EN ALBANAIS

ballashêkas "quelque chose d'indéterminé, d'incertain" (dans un entretien, etc.) Du turc bullashik "mélangé; souillé; tache de maladie contagieuse; vaisselle".

bullüt-i "anisette". Emprunt du turc bulüt "brouillard. Fig. soûl, ivre mort".

bibirèk "fasciné, charmé, ensorcelé". A ce mot et à bibrak, "nu, à découvert" est peut-être à rattacher le turc bi "sans" brak "culotte".

bunxhùk "rocailles en verre", du turc ancien bonxhùk "coquille d'insecte".

bori-ja bori-ja 1. "Trompette"; 2. "Instrument fabriqué en écorce d'arbre"; 3. "tuyau, tube, encolure". Du turc borù et bori même sens et au fig. "vide".

burizan-i "clairon (soldat qui sonne du clairon)", du turc burizan, *viulg.* borazan "sonner, frapper un instrument de musique, etc."

burnüs-i "manteau", de l'arabe burrus "sorte de manteau carré et large porté par les Arabes; sorte de surtout pour les dames allant à un pique-nique". D'après Lok. un emprunt du lat. burrus, birras, gr. *βίρρος*.

burullük-u 1. "voile blanc de tête pour dames, porté notamment aux funérailles"; 2. "Tissu blanc, léger, recouvrant le visage en dehors des yeux"; 3. "voile de tête; 4. "l'essuie-mains mis lors de la coupe des cheveux au nouvel époux". Etymologie turque incertaine.

burumli-ja "outil d'orfèvre servant à ouvrir des orifices minces; pincette"

Chez Busetti bur-mëli-ja "taraud", *cf.* le turc burumli "ce qui tourne", burunlli "objet pointu".

burxh-i "mot employé à prévoir le temps et les saisons, du turc burç "château; signe du zodiaque, constellation".

burxhak-u "une plante de la famille des légumineuses, ensemencée au printemps comme fourrage des bovins", du turc burçak même sens. A rattacher peut-être aussi buxhak-u "Vicia sativa".

burrnòt-i burrnùt "tabac à priser, Fig. fétu, chose menue". Du turc burùn otù (=burun "nez" ot "herbe").

buxhak-u 1. "angle, place (prendre), recoin"; 2. "Jouet d'enfants"; 3. Shkodër "nom de famille", du turc buxhak "angle, coin".

buxhèk "Grilotalpa vulgaris", du turc bõxhek "insecte".

buz adv. "froid, engourdi", du turc buz même sens.

buzùk-u bozùk 1. "grosse guitare à six cordes; cymbale"; 2. "instrument cordophone"; 3. "Caisse de résonance de la lahute (sorte de luth)", du turc bozùk "sorte de tambourash sans table d'harmonie".

bybèr-i bibèr bërber pipèr pypèr 1. "Piper nigrum"; 2. pour bibèr i zi et bibèr i kuq "poivre, poivron", du turc bübèr même sens, karà bübèr pour le poivre, arnavùt büberi pour le poivron. Bybercë-a "poivrière".

byftàn-i biftàn "insinuation subtile qui blesse la réputation, calomnie" du turc bühtan même sens.

bylbyl-i bilbil birbil bërbil "Sylvia luscinia; Fig. belle voix, beau parler; nom propre dans le sud du pays: Bilbil, fam. Bilo", du turc bülbül "Sylvia luscinia".

bylme-ja "paroi faite de demi-briques", du turc bölmè "diviser en pièces, morceler, séparer, couper".

bylyg "un homme qui a pris de l'âge; puberté", me u ba bylyg "devenir homme", du turc bülug "l'âge de l'homme fait".

bylyk-u 1. "gens de pied, de troupe, troupe de cavaliers, d'artilleurs de 100 à 250 soldats", 2. "foule, troupe (de gens), attrouplement"; 3. séparation, acission"; 4. "partie de l'olivaie de 20 à 100 oliviers"; 5. bylykçim "guide de foule"; 6. Bylyku, "nom de famille à Tirana et Qafmolle". Du turc, même sens.

bylykbash-i 1. "Titre et fonction d'un chef de région, substitut du gouverneur dans la Malessie du Nord"; 2. "Titre du commandant de gendarmerie"; 3. "nom de famille". Du turc bülükbashi "commandant d'une unité, d'une compagnie; capitaine de janissaires; chef d'une troupe de portefaix".

byrazèr birazèr bilazèr birazèl 1. "frère, frère en Dieu; frère enté"; 2. Birazeri "nom de famille"; byrazerkè "soeur, soeur entée", du turc biradèr "frère; ami. hote", pers. beradèr "frère".

byrde-ja 1. "voile noir recouvrant le visage des femmes musulmanes"; 2. "housse recouvrant la croupe du cheval"; 3. Chez Meyer byrdë-a "vêtement en étoffe reyée de deux couleurs" (?). Du turc bürdè "sorte de surtout, de drap ancien porté par les Arabes".

byrèk-u birèk burek berek "mets préparé à feuilletage", du turc bõrèk même sens.

byryllti-ja 1. "mandement, ordre écrit adressé par le Vali ou son substitut aux intéressés" 2. "chez Leotti: ordonnance, décret". Du burc buyurllidù "ordonner".

byrynxyk-u byrynxyke-ja byrynxyhik-u berenxyhik-e 1. "Mince brin de soie, tissu de soie fine", 2. "soie filée mince"; 3. birinxyhik "étouffe légère

et transparente de soie". Du turc *bürünxhèk bürünxhük* "brin du cocon; soie grège; tissu fabriquée avec une telle soie".

byskhî-ja 1. "outil à couper les cuirs et les peaux, en usage seulement chez les harnacheurs"; 2. chez Cordignano sous la forme turque *biçki* "couteau de cordonnier". En turc *biçki* "grosse scie".

bytevi adv. "complètement, totalement, entièrement". Du turc *bitevi* même sens.

bytyn adv. "tout à fait, entièrement", du turc *bütün* même sens.

byzexhèk bezexhèk "papier de couleur brillante, peint de fleurs, coupé et dentelé qu'on mettait entre les feuilles des livres, pour indiquer la page". Du turc *duraxhàk* "je resterai, je m'arrêterai".

cangadhe-ja "brebis ou chèvre restée sans l'agneau ou le cabri, qu'on tient pour le lait". Du turc *çangàll* "agneau qui a perdu sa mère et va têter chez une autre brebis".

ciribàsh-i çeribish qeribàsh "avant 45 ans, assesseur du quartier tzigane"; à *Gjirokastër* "nom d'une famille", du turc *çeri* "soldat, militaire, guerrier" et *bash* "chef".

çair-i çaire-ja çarje-a, çajre-ja, çahir-i "prairie, terrain laissé pour la fenaison, ou bien pour le pâturage du bétail", du turc *çayir* même sens.

çaj-i çajë-a "thé, *Thea chinensis*", du turc *çay*, cin. *cha* même sens. *çajë mali* "*Sidoritis scardica*, dont les feuilles sont employées pour préparer une sorte de thé".

çak "depuis que, jusqu'à . . .", du turc *çak*.

çakall-i "chacal, *Canis aureus*", du turc *çakàll*, pers. *shāgal*, sancr. *srghāla*.

çakallosur (i,e) "homme étourdi, sans gêne", du turco-persan.

çakçirë-t "braies de housse, pantalons de bure blancs ou noirs, qui font partie de l'habillement national de nos régions du Nord", du turc *çakshir* "sort de chalvars longs et larges".

çakëll-i 1. "Pierres de gravier, plus ou moins rondes, en couleurs, le gravier lui-même, cailloux"; 2. Pierre à fusil (*Berat*); 3. "Mur de ceinture en pierres, sans joints". Du turc, même sens.

çakërdis v. "éparpiller, éloigner, disséminer; Fig. perdre la tête, affoler, devenir fou". S'agit-il d'une métathèse en albanais du turc *kacïrmak* "faire prendre la clé des champs; égarer quelque chose"? Cfr. aussi *çakërr*.

çakërçëf adv. "grisé, mi-ivre". Du turc *çakir-keyif* "vin et kejf (le kejf oriental)".

çakërr-e 1. "homme louche, dont les yeux n'ont pas la même direction"; 2. "boeuf ou vache aux cornes droites"; *çakar-i çakaricë-a* "bélier ou brebis au visage blanc et noir"; *çakërit* vt. "ouvrir les yeux outre mesure. En turc *çakër* "couleur cendrée tendant au bleu".

çaki-ja "canif, petit couteau de poche", du turc *çakî* même sens.

çali-ja 1. "nom d'une plante qu'on met aux moutons contre le mauvais oeil"; 2. ferré çalije "allem. *Stechender Mauesedorn*, it. *pungitopo*". Du turc *çalli* "plant entre l'herbe et la plante".

çallak,e "leste, agile, rapide, pratique", du turc *çallàk*, persan *çalak* même sens.

çallëk,e "sourne, champi". Du turc *çallik* "penchant d'un côté, busqué (du nez), etc."

çallabò "plante poussant dans les moissons et les champs de maïs". Peut-être du turc ancien *çallàp* et *çelipa* "Dieu" et *ot* "herbe". Cfr. *burrnòt*, *semizòt*, *ballkòt*, etc.

çallapatis *vt.* "friper ses habits, froisser, chiffonner"; çallapatis, çajapatis "insinuer, calomnier, faire entendre adroitement". D'après Meyer EW 443 de l'adverbe turc çalla "en battant", mais quand ce mot précède un substantif il a le sens d'une exagération, de la force, de l'ininterruption d'une action.

çallm-a çallmâ "turban, coiffure qui se compose d'une longue pièce de tissu blanc, vert, noir ou jaune, qu'on enroule autour de la tête recouverte d'une calotte", la çallma est la partie principale de l'habillement religieux musulman: blanche ou tendant au bleu pour les hodjas sunnis, verte pour les bektashis, noire pour les cheïks de plusieurs sectes aléviennes. La verte était un signe de distinction pour les hadj qui avaient fait leur pèlerinage à la Mecque. Même étymologie que çall, cité plus haut, infinitif çallmâk.

çam-i "sapin, genre de conifères abiétinés, Abies; le bois d'oeuvre de cette plante"; çam i bardhë "sapin pectiné, Abies pectinata". Du turc çam "sapin, pin".

çanak-u "bol, jatte". Du turc çanak même sens.

çapaçul-i "petit homme, sans considération", du turc çapaçul "impuisant, confus; loqueteux".

çapâre-t *npl.* 1. "castagnettes"; 2. "instrument idiophone, ouvert en métal". Du turc çallparâ, pers. carparé "castagnettes".

çapërtisë (me u) "perdre la tête, devenir furieux; devenir hagard". En turc çaprashmâk "se croiser, se fixer (les yeux)". Avons-nous la même formation intérieure que çapraz? (*v.* plus bas).

çapkën-i çapkun-i 1. "jeune déréglé, débauché; espiègle; gamin". Du turc çapkin même sens.

çapkëne-ja "gilet soutaché, aux manches jetés en arrière". Du turc çapkân "sorte de pourpoint soutaché".

çapllaxhi-u "escroc, filon, voleur; parasite; maquignon". En turc çapûl, çapaûl "cavalier d'incursion; ancienne troupe légère pour opérer des razzias en territoire ennemi".

çapraçik *adv.* "mixte, ensemble". En turc çaprashik "croisé, confondu".

çaprâk-u "ornement aux épaules des femmes". En turc çaprâk "couverture de la selle".

çaprashitë *vt.* "confondre; marcher clopin-clopant; agiter". Du turc çaprashmak "se croiser, s'enchevêtrer".

çapraze-t *npl.* 1. "En biais (mis)"; 2. "Parure féminine dans le Sud"; 3. "Ornements sur l'encolure de la chemise"; 4. "petit outil servant à maintenir la lame de la scie quand on l'aiguise". çapras *adv.* (me folë) "parler de travers; parler en délire". çapraz *adj.* "emporté, pervers". Du turc çapraz même sens, pers. çâprast "ce qui penche de gauche à droite".

çapûn-i "allure de cheval entre le trot et le pas ordinaire; rapide". Du turc çapmâk "faire courir le cheval, l'inciter à la course, le faire courir rapidement".

çaral'éqe-t *npl.* "copeaux utilisés à faire allumer le feu"; çarallëk "bois sec". En turc çira, pers. çirag "torche".

çardâk-u çardhak-u "vaste palier, au devant de la maison, servant de corridor". Du turc çardâk "sorte de balcon".

çarë-ja çare çajre 1. "Le moyen employé pour achever une affaire; façon de résoudre une affaire; moyen d'amélioration". Du pers. çaré même sens.

çark-u "tour à main ou fixe; piège; hache-tabac; silex à fusil; déclic. Fig. froncer, en parlant des sourcils". Du turc çark, persan carh même sens.

çarshî-ja çarçi-ja 1. "rue bordée de magasins; marché fermé, bazar", du turc çarshî persan çarsû même sens.

çash-i signalé par Mayer pour "Getreidehaufen" (=amas de blé), du turc çaç même sens.

çatall-i "fourchette, branche double; les dents de la quenouille, épingle à croc, etc." Du turc çatall "branche double; outil à double tête; fourchette". Au Fig. "affaire douteuse, compliquée; mot à double sens, équivoque, etc."

çati-ja "toiture". Du turc çati même sens.

çatis v. int. "arriver d'emblée, impromptu". Du turc çatmak "charger (une montre, etc.), rencontrer au hasard, etc."

çatmâ-ja çadëm-a "Paroi légère entre les pièces d'une maison, faite généralement de roseaux ou d'autres matières enduites de mortier". En turc çatma "charpente mise d'une façon passagère; pièces cousues sommairement; sorte de tissu de soie".

çatrafilue (me u) "s'embrouiller, s'embarrasser dans un entretien, se confondre". Du turc çetrefil "parler le turc avec des fautes et un mauvais accent".

çatra-patra "parler une langue avec des fautes, avec un mauvais accent" Du turc, même sens.

çaùsh-i çáush-i 1. "Chez nous, à l'époque de la domination ottomane, sergent de l'armée, de la gendarmerie, etc.; 2. "avant 40 ans, policier de la mairie ou ouvrier en chef dans les travaux publics"; 3. "Bardhi porte cياush Lat. Apparitor"; 4. "nom de famille"; 5. "vairiété de raisin blanc à baie grosse". Du turc çavush "naguère, une fonction d'officier et de huissier rattaché aux gouvernants, aux divans ou à d'autres dicastères gouvernementaux".

çe suffixe d'origine turque à fonction adverb., productif aussi dans des mots albanais. Ex. trashamançe, harapçe. En turc, les suffixes-çe, -ça-, -xhé, -xhà ont diverses fonctions.

çegene-ja "A Mati, dans un sens défavorable pour tzigane, en albanais: jevg, evgjit, magjyp". En turc çingianë vulg. çingenë sont nommés aussi bien les tziganes sédentaires que les nomades".

çehrè-ja çèhre-çehrja "aspect, visage; expression du visage— Du turc et persan çehrè même sens.

çehresëz, e çehresyz "morne, sombre, intraitable". Même origine que çehrè, en adjoignant le suffixe turc -siz.

çejzë-i "trousseau". Du turc xehiz, vulg. çeyiz, arabe xehaz même sens.

çekan-i "mail, marteau", du turc çeқан et çeқиç "marteau".

çeki-ja çeқи 1. "Poids de Shkodër valant 365 derhem (ocque)"; 2. "A Elbasan okë-çeki, poids valant 400 derhem"; 3. "A Berat okë me hak, valant 500 derhem"; 4. "A Tirana çeқи "balance, balance à fléau, romaine à crochet"; 5. "Chez Meyer leichte Schnappwage". " Du turc çeki "Poids de quatre kandar (environ 230 kg. en tout) pour bois, pierres, etc."

çekiç-i 1. "Marteau"; 2. "Marteau à strier des chaudronniers"; 3. "Nom de famille". Du turc çekiç même sens.

çekme -ja 1. "Petit outil à émonder la vigne"; 2. "Petite pince à épiler". Cfr. çekmë, çekmek "tirer, oter; peser, etc."

çekmexhë-ja çekmëxhe "tiroir", du turc çekmexhè, même sens.

çeleng-u 1. Chez Meyer "militärische Auszeichnung in Gestalt einer Feder"; 2. chez le dictionnaire Bashkimi "sorte de couronne de victoire"; 3. 3. chez le dictionnaire de Busetti "triomphe"; 4. chez le dictionnaire de Gazulli "médaille à la valeur". Du turc çelenk "Petite touffe sertie de pierres qu'on rat tachait au bonnet".

çelepi-ja 1. Chez le dictionnaire de Floqi "noble de coeur, large"; 2. "Nom de famille". Du turc çelebi "monsieur; homme de lettres; naguère, titre qu'on donnait aux princes de sang royal; gentilhomme, titre qu'on donnait à Monseigneur qui occupait le poste de Chef mondial des Bektashis à Konja".

çelik-u çelnic-u 1. "acier", au Fig. "fort, puissant; symbole de la force et de la résistance". 2. "Nom de famille"; çelnicos "rendre d'acier, rendre fort, résistant"; çeliktë çelnikët (i, e) adj. "d'acier; Fig. très résistant, fort". Du turc çelik, même sens.

çembër-i 1. "Voile blanc à couvrir la tête et la nuque"; 2. "Mouchoir blanc brodé"; 3. "Mouchoir à coiffer la tête, orné de fleurs et dentelles" (la colonie des Arbëresh d'Ukraine). Du turc çembër, persan çambar même sens.

çemçë. Chez Meyer "tessons". Cfr. le turc çamçak, v. le mot çamçë.

